

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

№ 019 (7187)

"Azərbaycan özü regionda nəqliyyat xəbərdir"

9

Xocalıda yeni dövr: abadlıq və quruculuq

2

Ballicada 467 nəfər keçmiş məcburi köçkün doğma yurduna qovuşub

4 fevral 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Paşinyandan NÖVBƏTİ SAYIQLAMA

3

Rusiyanın qaz imtahanı

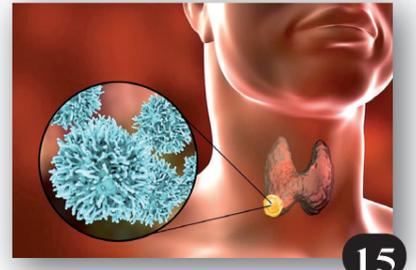
5

Aldadıcı endirimlər: NECƏ YAXA QURTARAQ?

11

İçmə, çəkmə, stresdən uzaq ol...

15

Problemlı kreditlər: KİMDİR GÜNAHKAR?

10

Günahkar analardır

9

Xocalıda yeni dövr: abadlıq və quruculuq

Yeni reallıqlar yaradan Azərbaycan ərazi bütövlüyünü, suverenliyini təmin etmiş bir dövlət olaraq müstəqillik tarixində Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsində Zəfər tarixini yazdı. Bu gün biz qalib xalq kimi yaşasaq da ötən illərdə yaşadığımız faciələr tariximizin səhifələrinə həkk olunub və o, tarixi dövr yaddaşımızda qövr edir. Bu gün Azərbaycan Böyük Qayıdış strategiyasını uğurla həyata keçirir. Növbəti köç karvanı Xocalı rayonunun Ballica kəndinə çatıb. 22 ailə olmaqla, 94 keçmiş məcburi köçkün doğma yurduna qovuşub. Ballica kəndində bərpa edilən fərdi yaşayış evlərində keçmiş məcburi köçkünlərin məskunlaşması üçün bütün şərait yaradılıb. Kənd fasiləsiz elektrik enerjisi, təbii qaz, içməli su və yüksək sürətli internet xətti ilə təmin edilib. Bu günə qədər Ballica kəndinə dörd köç karvanı olub. Kənddə 90 ailə (467 nəfər) məskunlaşıb. Köç karvanı respublikanın müxtəlif yerlərində, əsasən yataxanalarda, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələrdən ibarət olub.

DÜNYANIN GÖZÜ QARŞISINDA BAŞ VERMİŞ QANLI CİNAYƏT

Bəşəriyyət tarixinin insanlıq əleyhinə yönəlmiş ən dəhşətli cinayətlərdən biri olan, Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdiyi etnik zəmində soyqırımı siyasətini sübut edən Xocalı soyqırımından 33 il ötür. Bu hadisə XX əsrin ən dəhşətli və qəddar faciələrindən biri hesab edilir. Xocalı soyqırımı tarixdən bizə məlum olan Babiyar, Xatın, Liditse, Srebrinitsa soyqırımı faciələri ilə eyni səviyyədə durur. Bu gün dünya ictimaiyyətinə Azərbaycan həqiqətləri geniş şəkildə çatdırılır. Dünya insanı Xocalıda baş verən olayları layiqli və düzgün qiymətləndirir. Xocalı soyqırımının tanınması Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirilmişdir. Xocalı həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, beynəlxalq aləmdə yayılması, eləcə də, bu soyqırımına obyektiv qiymət verilməsi istiqamətində, davamlı olaraq, addımlar atılıb. Aparılan bu uğurlu siyasətin nəticəsidir ki, dünya ölkələrinin bir qismi tərəfindən Xocalı soyqırımını rəsmən tanınması barədə qərar qəbul edilib.

Xocalı soyqırımı isə heç vaxt xalqımızın yaddaşından silinməyəcək dəhşətli olaydır. 1992-ci ilin 26 fevral tarixində erməni təcavüzkarları Azərbaycanın Xocalı şəhərində bəşəriyyət tarixində ən qanlı faciələrlə bir sırada duran soyqırımı törətdilər. Xocalı soyqırımı ilə ermənilər Xocalının yer üzündən silinməsinə və məhv olmasına reallaşdırdılar. Xocalı bir gecənin içərisində yerlə-yeksan olundu. Xocalı soyqırımının nəticələri çox dəhşətli idi. Bu kütləvi qırğın nəticəsində

Ballicada 467 nəfər keçmiş məcburi köçkün doğma yurduna qovuşub

613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca amansızlıqla qətlə yetirildi, 487 nəfər şikəst oldu, 1275 dinc sakin girov götürüldü, onlardan 150 nəfərin taleyi isə hələ də məlum deyil. Bu soyqırımı aktı nəticəsində 8 ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini itirdi.

Xocalı soyqırımı ilə bağlı tarixi faktlar barədə beynəlxalq ictimaiyyətin dolğun şəkildə məlumatlandırılmasında Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildən başlanılan "Xocalıya ədalət!" beynəlxalq kampaniyasının xüsusi əhəmiyyəti vardır. Kampaniya ilk gündən Xocalı soyqırımının, Ermənistan-Azərbaycan münafişesinin tarixi səbəbləri və nəticələri, həmçinin Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində qeyd-şərtsiz və dərhal çıxarılmasının zəruriliyi ilə bağlı beynəlxalq maarifləndirmənin artırılmasını qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Dövlət başçımızın bildirdiyi kimi, Xocalı soyqırımı dünyanın gözü qarşısında baş vermiş qanlı cinayətdir. Xocalı soyqırımını inkar etmək ədalətsizlik və vicdansızlıqdır: "Halbuki Ermənistan dövləti, o vaxt və bu gün onun arxasında duran eyni qüvvələr, eyni ölkələr əlindən gələni edirdilər ki, bu hadisə ört-basdır edilsin, Ermənistan məsuliyyətə cəlb olunmasın, Ermənistanla qarşı hər hansı bir sanksiya tətbiq edilməsin və onlar cəzasız qalsın."

ƏZƏLİ TORPAQLARIN SAHIBI

İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrinə əsasən, imzalanmış 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli Bəyanata uyğun olaraq Xocalı şəhəri Rusiya Sülhməramlı kontingentinin nəzarəti altında olub. 19 sentyabr 2023-cü ildə aparılan lokal xarakterli antiterror əməliyyatları nəticəsində azad olunmuş

dur. Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərən Azərbaycan Ordusu bu dəfə də yüksək peşəkarlıq nümayiş etdirərək, Ali Baş Komandanın onların qarşısında qoyduğu tapşırığı cəmi 24 saatda yerinə yetirdi. Nəticə olaraq separatçılar ağ bayraq qaldırdı və dövlətimiz qarşısına qoyduğu bütün hədəflərə çatdı. İndi bütövlükdə bölgədə sülh və inkişaf üçün gözəl şərait yaranıb. 30 ilə yaxın işğal altında olan və 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı azad olunan ərazilərimiz hər kəsə qürur yaşatdı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 15-də Xocalı şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaltdı. Azərbaycan tarixi ədaləti bərpa edib və günahsız Xocalı qurbanlarının qisasını döyüş meydanında alıb. Artıq bu gün Xocalının qapısı üzümüzə açıqdır. Azərbaycan əzəli torpaqlarına sahibdir. Bu illər ərzində bu torpaqlara qayıdacağımız günü gözləyirdik. Xocalının qisası alındı. İndi Xocalı yeni dövrünə qədəm qoyub. Otuz iki ildən sonra Xocalı qurbanlarının xatirəsini əbədiləşdirmək üçün Prezidentimiz tərəfindən Xocalı Memorial Kompleksin təməli qoyulub. Xocalı - Əsgəran avtomobil yolunun üzərində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən yaradılacaq. Xocalı Soyqırımı Memorialı bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş dəhşətli qətləmə haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycan xalqının milli yaddaşının qorunması və soyqırımı qurbanlarının xatirəsinin əbədiləşdirilməsində əhəmiyyətlidir.

"BU İL ÜÇÜN BİZİM PLANLARIMIZDA DAHA 20-YƏ YAXIN YAŞAYIŞ MƏNTƏQƏSİNƏ KEÇMİŞ KÖÇKÜNLƏRİ QAYTARMAQDIR"

Artıq Xocalıda "AzeRobot Education"

robototexnika tədris mərkəzi, "Nakhishli" atelyesi, "Gilabi Ceramics" emalatxanası, "Sariban" peşə inkişaf mərkəzi fəaliyyət göstərir. Xocalı önəmli strateji mövqeyə malikdir. Burada beynəlxalq hava limanı, respublika əhəmiyyətli avtomobil yolu və dəmir yolu fəaliyyət göstərəcək. Bütün bunlar Xocalını nəqliyyat qovşağı və logistika mərkəzi kimi əhəmiyyətli edəcək. Bu da Ağdam, Xankəndi və Şuşa şəhərlərinin yaxınlığında yerləşən Xocalının regional mərkəz kimi davamlı surətdə inkişaf etməsinə təkan verəcək. Burada bütün sosial, inzibati xidmətlər, mədəni mühit yaradılacaq, ticarət, ictimai iş fəaliyyətləri üçün geniş imkanlar açılacaq. Əsasən 3-5 mərtəbəli yaşayış binaları, həyətə yana sahələrə malik fərdi evlər Xocalıya xüsusi gözəllik verəcək. Xocalının torpağı çox münbit, məhsuldar olduğundan şəhər daxilində kiçik aqropark yaradılması nəzərdə tutulub. Xocalı şəhərinin yenidən qurulması üzrə birinci mərhələ 167 hektar və 18 hektar olmaqla iki hissədən ibarətdir. Artıq Xocalı şəhərində orta təhsil müəssisəsi və uşaq bağçası da inşa olunub. Göründüyü kimi, Xocalı Böyük Qayıdış proqramının ən maraqlı, zəngin səhifəsi olacaq.

Azərbaycan bu gün quruculuq meydanında imza atdığı lahiyələri ilə sözünü deyir. İşğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilir. Bildiyimiz kimi, azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur yaşıl enerji zonası elan edilmişdir. Bu və ya digər layihələr çox böyük perspektivə malikdir. "Biz üç il ərzində 10 yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünləri qaytara bilmişik və artıq mətbuatda da bu gedib. On mindən çox köçkün artıq evlərlə təmin edilib və orada yaşayır. Bütövlükdə 30 minə yaxın insan orada yaşayır, müxtəlif vəzifələrdə çalışırlar, inşaatda, dövlət işlərində və digər sahələrdə", - deyər Prezident bildirib: "Bu il üçün bizim planlarımızda daha 20-yə yaxın yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünləri qaytarmaqdır. O şəhər və kəndlərin adları artıq seçilib, layihələr icra edilir. Bir çox kəndlərdə, şəhərlərdə indi inşaat işləri gedir və bu ilin sonuna qədər 30-a yaxın yaşayış məntəqəsində keçmiş köçkünlər məskunlaşacaqlar.

Biz əsas infrastruktur layihələrini yəqin ki, bir-iki ilə başa çatdıracağıq. Ən çox vəsait bu layihələrə gedir. Çünki 60 kilometrə çox tunellər, körpülər, elektrik stansiyaları, su anbarları inşa edilir. Biz artıq orada 30-dan çox su elektrik stansiyasını işə salmışıq, dəmir yolları çəkmişik. Yeni, bütün bunlar əsas maliyyə yükü götürür. Təqribən 2-3 ildən sonra əsas infrastruktur layihələri başa çatacaq və ondan sonra yaşayış fondunun yaranmasına istiqamətləndiriləcək məbləğ daha böyük olacaq".

Zümrüd BAYRAMOVA

Ermənistanın əsas probleminin nədən ibarət olduğunu düşünən haylar belə hesab edirlər ki, ağızdan çıxan bütün cəfəngiyyətlərə guya sadələvhlüklə inanan birini baş nazir kürsüsünə daşımaqla böyük səhvə yol vermiş olublar. Ona görə də məhz “taledən” gileylənən hər bir erməni etiraf edir ki, baş verənlərdə onların hər biri günahkardır. Hər dəfə öz ölkə rəhbərlərinin sayıqlamalarına görə “xəcalət” çəkməli olan hayların onun növbəti sayıqlamasına görə, belə görünür ki, bu dəfə halları lap xarab olub...

“Çolaq atın kor da nalbəndi olar” zərb məsəli bu arada tam yerinə düşür

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın öz ölkəsinin İctimai Televiziya Şirkətinə verdiyi müsahibəsi bütövlükdə erməni cəmiyyəti üçün bir eyham və eyni zamanda, Ermənistan üçün bir “diaqnoz” sayılır. Elə buna görə də onun müsahibəsi məhz erməni cəmiyyətində böyük qıcıq doğurub. İndi haylar arasında bir çoxları öz seçimlərinə görə peşimançılıqlarını gizlədə bilmirlər və erməni baş nazirin hər çıxışından sonra özlərini təhqir olunmuş hesab edirlər və bunu gizlətmirlər də. Çünki bir ölkənin baş naziri hər dəfə öz çıxışında elə absurd yanaşma ortaya qoyur ki, bu, elə məhz daxili auditoriyaya hesablanmış belə,

görüntüsü canlanır. Amma məsələ burasındadır ki, ölkəsinin idarə etmək kimi bir məsuliyyəti olan erməni baş nazir bunları ya canlandırma bilməyib, ya da canlandırmaq üçün ağılı kifayət etməyib. İstənilən halda, bunun anormal təzahür olduğu təkbizidilməzdir və elə hayların da qıcıqlanmaları və özlərini təhqir olunmuş hesab etmələri məhz bu baxımdan başadüşüləndir.

Tamamilə bir-birinə zidd olan mövqeyi ilə Vovayeviçin Ermənistan rəhbərlik etməsi hayları daha da qıcıqlandırır

Nikol öz ölkəsinin müharibəyə sürüklənən, nəticədə də uduzan və məğlubiyyətə imza atan, qalib Azərbaycan Prezidenti qarşısında məğlub durumda olan və aciz bir şəkildə dayanan şəxs kimi artıq öz adını

Paşinyandan NÖVBƏTİ SAYIQLAMA

erməni xalqını təhqir etmək kimi qəbul edilir.

Hər halda, ölkəsinin çox acınacaqlı bir durumda qalması, iqtisadi baxımdan çökmüş vəziyyətdə olması fonunda baş nazirin məntiqə sığışmayan sayıqlamaları haylar tərəfindən həzm edilə bilməz. Ona görə ki, Paşinyan hər dəfə öz çıxışında, hər bir müsahibəsində tamamilə uyğunsuz şəkildə danışmaqla, təkə özünü yox, təmsil etdiyi cəmiyyəti belə axmaq vəziyyətdə qoyur. “Çolaq atın kor da nalbəndi olar” zərb məsəli bu arada tam yerinə düşür, çünki işğalçılıqdan, yalandan, böhtandan, eləcə də başqasına mənsub olan dəyərlərə sahib çıxmaq üçün bütün vasitələrdən əl çəkə bilməyən bir toplumun elə yalançı da lideri olması tamamilə məntiqlidir.

Paşinyanın dedikləri bir-birinə bağlı olmayan, həm də bir-birinə zidd olan söz yığıdır

Hazırda təhlükəsizliklə bağlı problemlərin olduğu qənaətinə olan ermənilər öz ölkələrinin baş naziri olan Nikol Paşinyanın velosiped sürməsi və ya yumurta bişirməsi, eləcə də bununla bağlı sosial şəbəkələrdə videolar yayımlaması ilə əlaqədar ictimai söhbətlərə münasibətini eşidəndə lap başlarını itiriblər. Çünki Paşinyanın dedikləri mahiyyət etibarilə qətiyyətlə haqqında müzakirələr aparılan məsələlərlə üst-üstə düşür. “Yumurtanı bişirirlər, velosipedi sürürlər. Əslində, biz başa düşməliyik və mən təbii ki, təkə təhlükə baxımından deyil, həm də daha geniş mənada deyirəm ki, bu gün biz ardıcıl strategiyaya sadıq və bu, strategiyamızın ən mühüm nüanslarından biri odur ki, regionda və regiondan kənarada yeni eskalasiya yaratmaq istəyən qüvvələrin olduğunu biz başa düşürük”, deyərək bu sözləri ilə gah nala, gah da mixa vuran Paşinyan bütün hayları tamamilə çaş-baş qoyub. Çünki onun dedikləri nəinki bir-birinə bağlı olmayan, həm də bir-birinə zidd olan söz yığınının başqa bir şey deyildi. Yumurta bişirməyi və velosiped sürməyi strategiyaya, eskalasiya kimi sözlərlə necə eyni məntiqi sıraya qoymaq olar?! Dərhal adamın ağına strategiya, eskalasiya anlayışı gəlir və xəyalında da bişmiş yumurtanın

Ermənistanın tarixinə yazıb və çətin ki, bir siyasətçi kimi hayların yaddaşında qala. Müharibənin başlaması da onun günahı idi. Məhz o və onun komandası axmaqlıq etməklə, şəxsən Nikol rəhbərlik etdiyi ölkəsinin 30 ilə yaxın müddət ərzində işğal altında qalan Qarabağı Ermənistan ərazisi hesab etdiyini bəyan etməklə, bununla da danışılardan boyun qaçırmaq niyyətində olduğunu ifşa etməklə, müharibəyə zəmin yaratmış oldu. Bunu da ermənilər çox yaxşı bilirlər və ən çox da buna görə ondan acıqlanırdılar.

Bütün bu təzadlı, tamamilə bir-birinə zidd olan mövqeyi ilə Vovayeviçin Ermənistan rəhbərlik etməsi hayları bir qədər də qıcıqlandırır. Düzdür, başqa bir liderləri olmadığına görə, ondan əvvəlkilərin daha “gərəksiz” olmasına görə haylar Paşinyanı məhz yenə də “pislər arasında ən yaxşı” hesab edərək hələlik ona dözürlü və səbr edirlər. Amma Nikol Paşinyan da öz növbəsində bu dözümlü və səbri deyəsən, sınağa çəkmək ənənəsini davam etdirməklə, hayların hisləri ilə yaman oynayıb və özünə olan nifrəti daha da artırmaqla yanaşı, vəziyyəti də həddindən artıq gərginləşdirir. Başa da düşə bilmir ki, belə sayıqlamaları onu hakimiyyətə gətirən kütləni idarə edilməz vəziyyətə gətirə bilər və bu zaman onun gəldiyi kimi, getməsi də bir anın işi olar. Hətta daha ağır nəticələri belə Nikol Paşinyanın gözü önünə alması, rabitesiz və məntiqsiz şəkildə sayıqlanması məsləhətdir.

Yalan danışır və nə səbəbə isə yenə də bəhanələr axtarır

Bu qədər axmaqlılıqlarından, müharibəyə səbəb olan sayıqlamalarından, 44 günlük müharibədə guya ermənilərin “irəliləmələri” barədə daxili auditoriyaya aldatmaq üçün əl atdığı yalandan, sonda da rəzil və rüsvayçı məğlub durumda olan ölkəsinin rəhbəri olaraq, təslimiyyət sənədinə imza atmasından, ardınca da işğaldan azad etdiyimiz torpaqları məhz Azərbaycan torpaqları kimi tanımasından, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü tanımasından sonra yenə də deyəsən, “dilinə sahib çıxma bilmir” və artıq haylar onun bu tərzilə özlərini ələ salmış hesab edirlər.

Bu dəfə də Nikol məhz Azərbaycanın məhkəmə orqanları tərəfindən hüquqi müstəvidə işləri araşdırılan qondarma qurum liderlərini guya qorumaq məqsədi daşıyan bəyanatla çıxış etməklə, hayları həqiqətdən də dolayıb və bunu elə erməni cəmiyyəti də belə hesab edir. Erməni cəmiyyəti belə hesab edir ki, ən azından Paşinyan sadəcə olaraq, yalan danışır və nə səbəbə isə yenə də bəhanələr axtarır.

“Bakıdakı məhkəmə prosesi Ermənistan Respublikasına qarşı istifadə olunacaq. Siz demək istəyirsiniz ki, biz onların orada olmasına şadiq? Ermənistan Respublikası əleyhinə onlardan dəlillər və sübutlar almaq üçün orada psixotrop dərmanlardan istifadə edəcəklər”, deyən Nikol Paşinyanın bu sayıqlaması məntiqi suallar doğurur. Əvvəla, “edəcəklər” deyərək, gələcək zamanda guya olacaqlar barədə Paşinyan bir dövlət başçısının tərzinə sığışmayan formada çəhiz falçı və öncəgörücü kimi danışır və bunun fərqi nə deyilmi? Digər tərəfdən də, ona elə gəlmirmi ki, “Ermənistan Respublikası əley-

şində, o yalnız özünü aldadır və başa da düşə bilmir ki, erməni cəmiyyəti onun yalanlarından o qədər bezib ki, bundan sonra onları aldatmaq kimi bir şansı da qətiyyətlə qalmır. İndi haylar özləri də düşünür ki, mövcud vəziyyət məhz Paşinyanın xeyrinədir və bunu inkar etməyi belə axmaqlıq sayırlar, dedikləri də sayıqlamadan başqa bir şey deyil. Bilirlər ki, əvvəla, məhz öz hakimiyyətini qorumaq məqsədi ilə dəridən-qabıqdan çıxan Paşinyan üçün Vardanyan ciddi bir rəqibdir.

Bir avantüristi, hiyləgəri hakimiyyətə gətirdiklərinə görə özlərini qınayanlar indi də onun sayıqlamalarını dinləmək, ona dözmək məcburiyyətindədirlər

Məsələ burasındadır ki, haylar məhz Ermənistanın başında duran adamın dəhşətli absurd çıxışlarını dinləmək məcburiyyətindədirlər. Ona görə dinləmək məcburiyyətindədirlər ki, bir zamanlar küçə və mey-

hinə onlardan dəlillər və sübutlar almaq üçün”, deməklə, o, həqiqətdən də dəlillərin olduğunu təsdiqləyir və bu sözlərlə özünün qorxu kompleksini, qorxu içərisində olduğunu da ifşa etmiş olur? Başa düşə bilmirmi ki, “dəlillər və sübutlar almaq” ifadəsi həmin o dəlillərin və sübutların mövcudluğu anlamına gəlir? Bax elə erməni cəmiyyətini qıcıqlandıran məsələlərdən biri də budur. Çünki bir ölkənin baş nazirinin gah falçı və öncəgörücü kimi danışması, gah da qorxu hissi keçirdiyini öz nitqi zamanı ifşa etməsi hayları qıcıqlandırmaya bilməz.

Erməni cəmiyyəti yalanlardan elə bezib ki, bundan sonra onları aldatmaq kimi Nikolun birca şansı da qətiyyətlə qalmır

Hər kəs, xüsusən də ən sadə erməni belə bilir ki, reallıq tamam başqadır və reallıq ondan ibarətdir ki, qondarma rejim rəhbərlərinin Azərbaycan paytaxtında məhkəmə qarşısında sorğu-sual ediləcəyi onun nə vaxtsa heç ağına da gəlməyib. Qarabağın guya Ermənistanı aid olduğunu bir zaman sayıqlayan və bununla da müharibənin başlamasına rəvac verən bir erməni baş nazirin məhz bunu da, yəni qondarma qurum rəhbərlərinin Bakıda məhkəmə qarşısında sorğu-sual olunacağını da ağına gətirə bilməməsi onun səfehliyinin göstəricisidir. Amma bu gün ortada olan mənzərə tamamilə başqadır. Beləki, Paşinyan bu qədər səfehliyi fonunda indi də özünü fərqli aparır və yenə də daxili auditoriyaya hesablanan nitqi ilə diqqəti cəlb edir. Məsələ burasındadır ki, daxili auditoriyaya hesablanmış da belə, məhz erməni cəmiyyətinin özündə də böyük bir qəzəblə qarşılanır.

İstənilən halda Paşinyan öz ölkəsinin və xalqının durumuna görə məsuliyyət daşdığına anlamalıdır. Əgər anlamırsa və hələ də manipulyasiya etmək, daxili auditoriyayı aldatmaq istəyirsə, yenə də yanılır. Çünki

danlarda əli sarıqlı, beli çantalı bu küçə nümayişçisinin yalanlarına və vədlərinə inanıb onu baş nazir “görmək” istəyiblər. Elə məhz hayların bu istəkləri üçün bir zamanlar İrəvanın küçə və meydanlarında hiyləgərliklə “çalışan” Nikol indi də hansısa iddiadadır və məhz buna görə də öz nitqi ilə manipulyasiya etmək fikrinə düşüb. Məsələ burasındadır ki, artıq belə bir fikirdə ola bilər, amma buna nail ola bilməz. İndi hayların böyük əksəriyyəti məhz Nikol Paşinyan kimi hakimiyyətdən, rəhbərlikdən, siyasətdən, diplomatiyadan xəbərsiz bir avantüristi, fırıldaqçını, ələxüsus da hiyləgəri hakimiyyətə gətirdiklərinə görə özlərini qınayırlar. Ona görə özlərini qınayırlar ki, fırıldaqçının, hiyləgərin birini özlərinə rəhbər təyin etməklə, baş verənlərdə özlərini günahkar sayırlar.

Bəli, küçə və meydanlarda səsi batana qədər çığırın, bağırın Nikol erməni cəmiyyətini hiyləgərliyi ilə aldada bildi və hakimiyyət kürsüsünü də elə bu hiyləgərliyi sayəsində ələ keçirdi, hansıki aldanmaları səbəbindən buna görə haylar özlərini davamlı şəkildə qınamaqdadırlar. Hiyləgərliyi ilə artıq tanınan birinin bir toplumu hiyləgərcəsinə aldatması, sonra da istədiyi kimi sayıqlamaları həmin avantüristi hakimiyyətə gətirdiyinə görə özlərini qınayanları həqiqətdən də artıq boğaza yığıb. Məsələ burasındadır ki, belə sayıqlamaların nə vaxt bitəcəyi, nə zaman bunun sonu olacağı da bəlli deyil və belə görünür ki, haylar hələ çox dözməli olacaqlar. Haylar reallıqları görməkdən boyun qaçırdıqları kimi, ölkələrinin baş naziri də sayıqlamaqdan çətin ki, əl çəkə və həqiqəti dərk etmək istəməyən, Azərbaycanın yaratdığı reallıqları, özlərinin də günahkar olduğunu qəbul etməkdə çətinlik çəkən erməni cəmiyyətinin özünü qınaması, eləcə də həmin o sayıqlamaları dinləmək məcburiyyətində qalması belə olacağı təqdirdə hələ çox davam edə bilər...

İnam Hacıyev

Bu gün Azərbaycanın dünyanın ən müasir və inkişaf etmiş ölkələri sırasında yer alması ölkəmizin davamlı inkişafının təmin olunmasında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin böyük uzaqgörənliklə həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi siyasətin, o cümlədən bu siyasətin prioritet istiqamətlərindən olan iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin məntiqi nəticəsidir.

Dövlət başçısı tərəfindən imzalanan dövlət proqramlarının, sərəncamların uğurlu icrası olaraq Azərbaycan siyasi və iqtisadi çəkisinə görə dünyanın ən nəhəng ölkələri ilə müqayisə olunacaq dərəcədə işlər görüb. Dövlət başçısının həyata keçirdiyi siyasət nəticəsində ölkəmiz daha da yeniləşir, iqtisadi islahatları reallaşdıran, innovativ inkişafa yol açan dövlətə çevrilir. Bu gün inkişaf və tərəqqi dövrünü yaşayan Azərbaycanda həyata keçirilən kompleks islahatlar, geniş quruculuq işləri və yaradılan güclü iqtisadiyyat ölkənin əsas inkişaf göstəriciləridir. Xüsusilə regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı mərhələli dövlət proqramlarının qəbul və icra olunması hər bir bölgənin davamlı inkişafını təmin edib. Təbii ki, bu uğurlar ölkəmizdə hökm sürən sabitliyin, əmin-amanlığın mövcudluğunu təsdiqləyir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində vurğuladığı kimi, sabitlik olmayan yerlərə investisiyalar qoyulmur, inkişaf olmur, vəziyyət mənfəi istiqamətdə inkişaf edir: "Azərbaycan isə təhlükəsizlik, əmin-amanlıq, sabitlik şəraitində öz yolu ilə uğurla gedir. Bu gün inkişaf parametrlərinə və vətəndaş həmrəyliyinə görə Azərbaycan dünyada nümunəvi ölkələrdən biridir".

Bölgələrdə yeni zavod, fabriklər və digər istehsal müəssisələrinin fəaliyyətə başlaması işsizlik problemini aradan qaldırmaqla yanaşı, regionların malik olduğu potensial-

Azərbaycan Respublikasında yol infrastrukturunun inkişafı sahəsində əsas nailiyyətlərdən biri ümumilikdə 20,8 min km uzunluğunda yeni yolların tikilməsi, yenidən qurulması və təmir olunmasıdır. Bundan əlavə, ümumi istifadədə və Bakı şəhərində olan avtomobil yollarında ümumilikdə 335 ədəd körpü və yol ötürücüsü tikilmiş, 56 ədədi təmir edilmiş, 163 ədəd yeraltı və yerüstü piyada keçidi və 45 ədəd tunel tikilmişdir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə ümumi uzunluğu 3.4 min km təşkil edən 44 avtomobil yolu layihəsi icra edilir ki, onlardan ümumilikdə 0.3 min km (6 layihə tamamilə, 1 layihə isə qismən) tikilib başa çatdırılmışdır.

Bakı şəhərində və ətraf ərazilərdə mobilliyin artırılması və nəqliyyat axınının daha səmərəli idarə olunması məqsədilə 4 parklanma zonası üzrə 18 min parklanma yeri yaradılmışdır. Görülmüş işlər nəqliyyat vasitələrinin nizamlı şəkildə parklanmasını təmin etməklə, yollarda nəqliyyat sıxlığının

şəhərdən kənar istiqamətə doğru hərəkətlər məhdudlaşır ki, bu da şəhərin monosentrikliyini ön plana çıxarır. Son 20 ildə ölkə üzrə əhalinin orta illik artım tempi 1% təşkil etdiyi halda, Bakı şəhərində və ətraf ərazilərdə bu göstərici 1.3% olmuşdur. Həmin dövr üzrə Bakı şəhərində hər 1000 nəfərə düşən avtomobillərin sayı 132-dən 320-dək artmışdır. Əhali sayının sürətli artımı şəhərin infrastrukturuna və xidmət sahələrinə, xüsusilə nəqliyyat sektoruna əlavə təzyiqli göstərir. Artan tələbat nəqliyyat sistemində yeni

məntəqələri arasında əlaqəni təmin edərək, gündəlik hərəkətliliyi asanlaşdırır. Bu xətlər həm tıxacların qarşısını almağa, həm də vaxt itkisinin azalmasına və ekoloji təmiz nəqliyyatın təşviqinə şərait yaradır. Dövlət Proqramında qeyd olunduğu kimi, son 20 ildə Bakı şəhərinin metro infrastrukturunun genişləndirilməsi və modernləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülmüşdür. Bu dövrdə 1 depo, 7 yeni stansiya və 2 ikinci giriş-çıkış inşa edilmiş, əlavə olaraq 5 stansiya tamamilə yenidən

Yol-nəqliyyat infrastrukturunu: yeni dövrün çağırışları

Prezident İlham Əliyev: "Son illər ərzində bir çox nəqliyyat layihələri icra edilmişdir - kənd yolları, şəhərlərarası yollar, magistral yollar"

dan düzgün istifadə mexanizmlərini də üzə çıxarır. Son 21 ilin reallıqları bir daha göstərir ki, ölkəmizdə icra olunan islahatlar, həyata keçirilən dövlət proqramları bütün sahələrdə uğurların əldə olunması ilə nəticələnib. Qarşıya qoyulan vəzifələrin uğurlu icrası sayəsində respublikamızın bütün bölgələrinin siması tamamilə dəyişmiş, rayonların ucqar kəndləri belə qazlaşdırılıb, yaşayış məntəqələri içməli su ilə təmin olunub və demək olar ki, şəhərlə kənd arasındakı fərq aradan qaldırılıb. Dövlətimizin başçısının tapşırıq və göstərişlərinə əsasən son illərdə kənd yollarının yenidən qurulması, mövcud yolların müasir səviyyəyə çatdırılması istiqamətində çox mühüm layihələr icra olunub. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı sərəncamlar ölkədə yol infrastrukturunun təzələnməsini daha da sürətləndirir. Bölgələrdə yaşayan əhalinin gediş-gəlişi asanlaşır və yetirdikləri məhsulun mərkəzə daşınmasında əvvəllər mövcud olan çətinliklər aradan qalxır. Həmin yollar hesabına təbii ki, regionların iqtisadi potensialı da yüksəlir. Təbii ki, avtomobil yolları hər bir ölkənin iqtisadi qüdrətinin göstəricisidir. Ölkənin istehsal və sənayenin bütün sahələrinin inkişafı birbaşa olaraq yol örtüyünün hansı vəziyyətdə olmasından asılıdır.

SON 20 İLDƏ 20,8 MİN KM UZUNLUĞUNDA YENİ YOLLAR TIKILIB

Ölkədə son illər ərzində yol-nəqliyyat infrastrukturunu sahəsində əhəmiyyətli islahatlar həyata keçirilmişdir. Şəhər ərazisindəki yol şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi, yeni yol kəsişmələrinin və körpülərin tikilməsi, həmçinin tıxacların azaldılması məqsədilə müxtəlif layihələr icra edilmişdir. Son 20 ildə

azalmasına, eyni zamanda piyadalar üçün daha təhlükəsiz və rahat mühitin formalaşmasına xidmət edir.

1000 NƏFƏRƏ DÜŞƏN AVTOMOBİLLƏRİN SAYI 132-DƏN 320-DƏK ARTIB

Bildiyimiz kimi, "Bakı şəhərində və ətraf ərazilərdə nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi dair 2025–2030-cu illər üçün Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı Bakı şəhərində və ətraf ərazilərdə nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi məqsədi daşıyır. İctimai nəqliyyatın əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi (yeni avtomobil yollarının tikintisi, müxtəlif səviyyəli yol qovşaqlarının inşası, avtobus və velosiped zolaqlarının çəkilməsi), alternativ nəqliyyat həllərinin (velosiped və kiçik elektrik nəqliyyat vasitələri) təşviqi, piyada hərəkətinin təşviqi, ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən istifadənin artırılması, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin səviyyəsinin yüksəldilməsi kimi əhəmiyyətli məsələlər qeyd olunan Sənəddə əsas məqsəd olaraq qarşıya qoyulub. Dövlət Proqramında mövcud vəziyyətin təhlilinə nəzər salınaraq, Bakı şəhərində və ətraf ərazilərdə sürətli urbanizasiya və əhali artımı nəqliyyat və mobillik sahəsində islahatların aparılmasının zəruriliyi qeyd olunur. Mövcud vəziyyətdə şəhərin nəqliyyat sisteminin səmərəliliyini artırmaq və urbanizasiya nəticəsində yaranan çətinliklərin qarşısını almaq üçün strateji tədbirlərə ehtiyac vardır. Bakı şəhərinin və ətraf ərazilərin əsas nəqliyyat infrastrukturunu, hərəkət axınları və iqtisadi fəaliyyət mərkəzində cəmləşdiyindən

çağırışlar yaratmış, bunlara ictimai nəqliyyatın genişləndirilməsi, tıxacların azaldılması və ekoloji cəhətdən davamlı nəqliyyat həllərinin tətbiqi daxildir. Sənəddə qeyd olunduğu kimi, fərdi nəqliyyat vasitələrindən ictimai nəqliyyata və fərdi mobil nəqliyyat vasitələrinə keçid infrastrukturunun inkişafından asılıdır. İnfrastrukturun təkmilləşdirilməsi məqsədilə 100 km-dən çox velosiped zolaqlarının inşası, sərnişinlərin ictimai nəqliyyat və digər nəqliyyat vasitələri ilə səyahət təcrübəsinin tam rəqəmsallaşdırılması planlaşdırılır.

Dövlət Proqramı hazırlanarkən küçə-yol şəbəkəsinin, metro və dəmir yolu xətlərinin, fərdi mobil nəqliyyat vasitələri infrastrukturunun və piyada zonalarının inkişafı ilə bağlı irəli sürülən layihələrin Bakı şəhərinin Baş Planı ilə uzlaşdırılması təmin olunmuşdur və şəhərin perspektiv inkişaf dövrünü əhatə edən nəqliyyat planlaşdırma həlləri nəzərə alınmışdır. Bakı şəhərinin 2040-cı ilədək olan Baş Planında nəqliyyat sisteminin inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq, Böyük Bakı Regionunun nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı üzrə vahid konsepsiyanın hazırlanması, şəhərin əsas yollarındakı nəqliyyat yüklənməsinin aradan qaldırılması, şəhərrafı ərazilərdən nəqliyyat axınlarının idarə edilməsi, şəhərrafı ərazilərdə yerləşən yaşayış məntəqələri arasındakı yola sərf olunan vaxtın mümkün səviyyədə qısaldılması, nəqliyyat qovşaqlarının yaradılması məsələlərinin həll edilməsi hədəfləri Dövlət Proqramında nəzərə alınmışdır. Baş Planda vahid (ictimai nəqliyyat xidmətləri, fərdi minik avtomobilləri və piyada gəzintisi imkanları) mobillik yanaşmasının tətbiqi prinsipləri rəhbər tutulmuşdur.

2030-CU İLƏDƏK 10 YENİ METRO STANSİYASI TIKILƏCƏK

Bakı şəhərində metro nəqliyyatı mobillik kontekstində şəhərin müxtəlif nöqtələrini birləşdirən və insanları sürətli, etibarlı, davamlı şəkildə daşıyan əsas nəqliyyat növü hesab olunur. Metro xətləri şəhər ərazisində sıx məskunlaşmış işgüzar mərkəzlər, ictimai məkanlar və digər cəlbətme

qurulmuşdur. Metro şəbəkəsinin xətləri 29,9 km-dən 40,7 km-ə qədər uzadılmış, sərnişin axınının təhlükəsizliyini təmin etmək üçün 8 yeni yarımstansiya tikilmiş və 5 yarımstansiya yenidən qurulmuşdur. Vaqon parkına 266 ədəd yeni nəsil vaqon əlavə edilmiş, köhnəlmiş 177 vaqon isə istismardan çıxarılmışdır ki, bunun da nəticəsində 2024-cü ilin sonuna qədər vaqon sayı 351-ə çatmışdır. Həyata keçirilən bu genişmiqyaslı layihələr Bakı metrosunun səmərəliliyini artırmış və şəhər mobilliyində onun rolunu daha da gücləndirmişdir. Görülmüş işlərin nəticəsi olaraq, sərnişin sayı 168% artaraq 137 milyondan 230 milyona çatdırılmışdır. Artan əhali, şəhərdaxili mobilliyə olan tələbin yüksəlməsi və urbanizasiya proseslərinin sürətlənməsi Bakı metrosunun inkişafı üçün görüləcək işlərin əhatəsini genişləndirməkdir. Yeni stansiyaların tikintisi, xətlərin daha uzaq ərazilərə qədər genişləndirilməsi və müasir texnologiyaların tətbiqi qarşıda duran əsas vəzifələrdir.

Bu 8 tədbirlər metro sisteminin sərnişin tələbatını daha effektiv qarşılamaq və şəhər mobilliyini davamlı şəkildə dəstəkləmək üçün vacibdir. Bakı metrosunun inkişafı çərçivəsində mühüm layihələr həyata keçirilir və gələcək üçün genişmiqyaslı planlar hazırlanmışdır. Xarici təchizatçı ilə 65 vaqonun tədarükü üzrə müqavilə imzalanmış, 2024-cü ildə 35 vaqon ölkəyə gətirilərək sərnişinlərin istifadəsinə verilmişdir. Artan sərnişin tələbi nəzərə alınaraq, cari ildən etibarən 2030-cu ilədək 10 yeni metro stansiyasının tikintisi planlaşdırılır. "Bakı Metropoliteni Xətlərinin Konseptual İnkişaf Sxemi"yə əsasən, metropolitenin ümumi şəbəkəsinin 5 xətdən, 76 stansiyadan, 6 elektrik deposundan və 119,1 km uzunluğunda xətlərdən ibarət olması nəzərdə tutulur. Gələcək planlarda 51 yeni stansiyanın inşası və əlavə 84,3 km metro xəttinin çəkilməsi əsas prioritetlərdəndir. Göründüyü kimi, bu və ya digər layihələr həm sərnişin axınının rahatlığını təmin edəcək, həm də şəhərin davamlı mobillik strategiyasına töhfə verəcəkdir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Rusiyanın qaz imtahanı

Ermənistan niyə narazıdır, yaxud possovet məkanında nə baş verir?

Ötən həftə Belarusda prezident seçkiləri keçirilib. Seçicilərin 85,7 faizi seçki məntəqələrinə gəlib. Seçicilərin 41,81 faizi öz mövqeyini bildirməyi bacarıb. Ölkənin Mərkəzi Seçki Komissiyasının nümayəndələri yanvarın 27-nə keçən gecə səsvermənin nəticələrini açıqlayıb. Belarusun hazırkı prezidenti Aleksandr Lukaşenko bütün digər namizədlər üzərində böyük fərqlə qalib gələrək yeddinci dəfə prezident olub. Ona seçicilərin 86,82 faizi səs verib.

Moldovaya elektrik enerjisi verməyəcək, Krasnoselski bildirib. "Tirasteploenergo" şirkəti Dnestryanı qurumun tabeçiliyində yaşayan sakinlərin evlərini, təhsil və tibbi-sosial müəssisələrini istilliklə təmin etməyə başlayır. Bu proses vaxt tələb edir. Binalar isindikcə məktəblilər və tələbələr öz partalarına qayıdacaqlar. Eyni şey uşaq bağçalarına da aiddir. Fevralın 2-dən bütün Dnestryanı ərazisində fərdi evlərə qaz verilməyə başlanıb. Sənaye müəssisələri hələ də qazsız qalıb. Dnestryanı bölgənin başçısı enerji böhranının həllində göstərdikləri köməyə görə Rusiya və Avropa İttifaqına təşəkkür edib.

çeyimiz faktıdır və biz Aİ ilə münasibətləri dərinləşdirəcəyik – bu da faktıdır", - Paşinyan qeyd edib. Onun sözlərinə görə, Ermənistanın Aİ-yə daxil olması fonunda Yerevan və Moskva arasında münasibətlər və dialoq "heç vaxt təhdid dilində aparılmayacaq".

Bu arada...

2024-cü ilin noyabr ayında xarici ticarət göstəricisi həm idxal, həm də ixrac baxımından azalıb. Dünya Bankının Ermənistan üzrə aylıq makroiqtisadi icmalında qeyd olunur ki, 2024-cü ilin noyabrında Ermənistana pul köçürmələri 2023-cü ilin noyabr ayı ilə müqayisədə 21,7% azalıb. Həm

MƏTLƏB
Metlebsalahov@mail.ru

Paşinyan xəndək qazdırır - "sülh göyərçini" müharibəyə hazırlaşır.."

"Kəlbəcər istiqamətində xəndək qazılması barədəki son məlumatlar Paşinyanın sülh əvəzinə müharibəni seçdiyini göstərir"

Ermənistan açıq şəkildə Azərbaycanla hərbi qarşıdurma üçün hazırlıq içərisindədir. Nikol Paşinyan hökumətinin Ermənistanda sərgilədiyi saxta "sülhsevər" görüntünün tam əksinə olaraq Azərbaycanla sərhəddə artıq xəndəklər qazılır, hərbi hərəkətilik müşahidə olunur. Ən son məlumat kimi Ermənistan silahlı qüvvələrinin Kəlbəcər istiqamətində xəndəklər qazdıqları barədə xəbərlər yayılır. Bu barədə "Bez Tormozov" Telegram kanalı foto sübutlar yayımlayıb. Qeyd edilib ki, Ermənistan təxribatçı addımlarından geri çəkmir və bölgədə vəziyyəti gərginləşdirməyə davam edir. Bu məlumatın özü artıq rəsmi İrəvanın 44 günlük müharibədən sonra revanş üçün məkrli planlar hazırladığını göstərir. Əldə edilən son məlumatlar da təsdiq edir ki, N.Paşinyan hökuməti sülh müqaviləsi əvəzinə qanlı müharibə hazırlığı içərisindədir. Hazırda Rusiya ilə açıq mübarizə yolunu tutan və Qərbə tərəf yuvarlanan N.Paşinyan, marionet siyasi fiqur kimi bütün təkliflərə açıq şəxsdir. Rəsmi İrəvan yalançı sülh bəyanatlarının arxasında açıq müharibə planları üzərində baş sındırır. Bu, qaçılmaz və real mənzərədir.

Ənənəvi erməni hiyləgərliyinə xas bir şəkildə N.Paşinyan və onun komandası son siyasi addımlarında Azərbaycanla sülh müqaviləsinə hazırlaşmaq əvəzinə bölgədəki maraqlı qüvvələrin təlimatları əsasında hərbi təxribat üçün dəstək axtarışına çıxıblar. Təkcə yeni ilin son iyirmi günündə hazırkı Ermənistan hökumətinin addımlarına nəzər salsaq, bunu aydın şəkildə görə bilərik. Həm XİN rəhbəri Ararat Mirzoyanın, həm erməni spiker Alen Simonyanın sülh müqaviləsi əvəzinə müharibə hazırlığı gördüyünə işarədir. Xüsusilə ABŞ Administrasiyası ilə tərəfdaşlıq müqaviləsinin imzalanması və ABŞ əsgərlərinin Ermənistana yollanmaları prosesin kifayət qədər ciddiyyətdən xəbər verir. Ermənistanla tərəfdaşlıq müqaviləsinin imzalanması təkcə artıq keçmişdə qalan Co Bayden administrasiyasının istəyi deyildir. ABŞ kimi nəhəng dövlətdə şəxsi fikirlər deyil, dövlət maraqlar əsas götürülür. Bu müqavilə ABŞ-ın Ermənistanla bağlı gələcək planlarına daxil olan məsələ idi. Bu yerdə "Bunu C.Bayden istəyirdi, Donald Tramp gəldi, bu tərəfdaşlıq ancaq kağız üzərində qalacaq" kimi sadələşdirici fikirlərə qəti yer yoxdur.

Əvvəla ona görə ki, bu tərəfdaşlıq məsələsi ABŞ-ın dövləti adından imzalanıb. Sonrası da biz D.Trampın gələcəkdə Ermənistanla bağlı hansı mövqə tutacağını bilmirik. Bir çoxlarının guya D.Trampın "Putinperəsət" siyasət yürüdəcəyi, Ərdoğanla möhkəm dost olduğu və buna görə bizə də ən azı loyallıq münasibət sərgiləyəcəyini iddia etmələri tam əsassızdır. Kanadanı ciddi cəhddə ABŞ-a birləşdirmək üçün hərəkətə keçən, ilk prezidentlik günündə dünyanı hey-rətə salan qərarlar imzalayan bir liderin Azərbaycanın və Türkiyənin dostu olacağına da zəmanət-filan yoxdur. N.Paşinyanın bu gün Kəlbəcər yaxınlığında xəndəklər qazdırması da təsadüfən, yaxud onun öz kasad "beyin fantaziyası" sayılmamalıdır. Siyasətdən azacıq anlayışı olan hər kəs son proseslərdən sonra "torbada pişik var" qənaətinə gəlir. Xüsusilə son bir ildə Qərbdən, Fransa və Hindistandan ən yeni silah növləri alan Ermənistan rejimi Cənubi Qafqaz planları üçün əsas marionet ölkə imici qazanıb. Nəzərə almaq lazımdır ki, sözügedən dövrlərdə, Ermənistanla təkcə kütləvi qırğın silahı deyil, həm də özlərinə sərf edən təlimatlar verirlər. Şübhəsiz ki, bu təlimatın arxasında Cənubi Qafqazı nəzarət altına almaq istəyi durur. Vəziyyətin bu cür davam etməsi Ermənistanla Azərbaycan arasında razılaşdırılmış sülh müqaviləsinin baş tutmasını da sifirə endirir. Hər halda bu gün Kəlbəcər istiqamətində əsgərlərinə xəndək qazdıran N.Paşinyan hər halda o xəndəkləri sülh üçün qazdırmır...

Səsvermədən sonra keçirilən mətbuat konfransında Lukaşenko əvvəllər tutduğu siyasi kursu davam etdirəcəyini bildirib. O əlavə edib ki, varis axtarmır və gələcək dövr üçün ölkə rəhbərliyini mövcud kadr ehtiyatından formalaşacaq. Eyni zamanda, Avropa İttifaqı Belarusda keçirilən prezident seçkilərini "azad və demokratik" hesab etmədiyini bəyan edib. Aİ diplomatiyasının rəhbəri Kaja Kallas və Avropa komissarı Marta Kos Minskə qarşı yeni sanksiyalar tətbiq etməyə davam edəcəklərini bildırıblər. Lukaşenko buna cavab olaraq qeyd edib ki, onun üçün əsas olan seçkinin nəticələrinin belaruslar tərəfindən tanınmasıdır.

Bütün ötən həftə, bütün yanvar ayı kimi, qondarma "Dnestryanı respublikada" da insanlar yanvar ayında da qaz, işıq və istiliksiz yaşayıblar. Rusiyanın regiona humanitar qaz təklif etməsinə baxmayaraq, Kişinyov Moskvanın yardımına qarşı çıxıb. Amma Avropa İttifaqının təklif etdiyi yardımla razılaşıbdılar - 30 milyon avro. Lakin bütün həftə Moldova hakimiyyəti Avropa qazının alınması və Dnestryanıya nəqli variantını seçə bilməyib. Və həftənin sonunda Dnestryanı bölgənin prezidenti Vadim Krasnoselski tanınmamış respublikaya Avropa humanitar qazının buraxılması qərarını elan edib. Yanacağın həcmi təxminən 30 milyon kubmetrdir. Bu müvəqqəti bir sxemdir - 1 fevraldan 10 fevrala qədər. Dnestryanı qaz təchizatı probleminin uzunmüddətli həlli üçün 10 gün müddətindən istifadə etməkdə qərarlıdır.

Moldova Dövlət Rayon Elektrik Stansiyasının bir qaz enerji bloku işə salınıb. Lakin MGRES hələlik

Ötən həftə Gürcüstan Avropa Şurası Parlament Assambleyasında (AŞPA) fəaliyyətini dayandırdı. Gürcüstan parlamentinin nümayəndə heyəti bu qərarı AŞPA-nın respublika hakimiyyətini yeni parlament seçkiləri keçirməyə çağıraraq qətnaməsinin dərcindən sonra verib. Bu barədə Gürcüstan nümayəndə heyətinin rəhbəri, Gürcüstan parlamentinin vitse-spikeri Tea Tsulukianinin bəyanatında deyilir. Tsulukianinin qeyd etdiyi kimi, Gürcüstan hakimiyyətinin opponentləri gürcü nümayəndə heyətinin səlahiyyətlərinin AŞPA-da ümumiyyətlə tanınmamasını istəyirdilər, lakin qurum onun səlahiyyətlərini tanıyıb, lakin müəyyən şərtlərlə, bunlardan biri də yeni parlament seçkilərinin keçirilməsidir. Bəyanatın mətnində qeyd edilir ki, Gürcüstan hələ də Avropa Şurasının üzvü olaraq qalır, lakin "ölkəyə və xalqa qarşı şantaj dayandırıldıqdan" sonra AŞPA-da işə qayıdacaq.

AŞPA-nın qətnaməsinə əsasən, Gürcüstan nümayəndə heyətinin hüquqları məhdudlaşdırılacaq, aprelə səlahiyyətlərə yenidən baxılacaq. Eyni zamanda, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan mətbuat konfransında deyib ki, Rusiya prezidenti ilə bu yaxınlarda söhbət zamanı biz təkcə Aİ haqqında deyil, həm də Aİ-də cari proseslər, ikitərəfli münasibətlərimiz haqqında danışdıq. Bu, ikitərəfli münasibətlər və Aİ ilə əlaqələr çərçivəsindədir. Onun sözlərinə görə, Ermənistanın Aİ-yə daxil olması prosesi ilə bağlı Rusiya müəyyən narahatlıq yaşayır, lakin Ermənistan da Rusiyanın mövqeyindən və siyasətindən narahatdır. "Bu faktıdır, lakin bizim Rusiya ilə dialoqu davam etdirməyimiz və davam etdirə-

Rusiya, həm də ABŞ-dan transferlərdə azalma qeydə alınıb. Mərkəzi Bankın məlumatına görə, 2024-cü ilin noyabrında fiziki şəxslərdən Ermənistana pul köçürmələrinin ümumi axını 177,9 milyard dram (indiki məzənnə ilə təxminən 447 milyon dollar) təşkil edib ki, bunun da 31,1 milyard (78 milyon dollar) qeyri-kommersiya köçürmələri olub. . Daha əvvəl qeyd edildiyi kimi, dekabrda inflyasiya 1,5% təşkil edib. Bu, 2023-cü ilin apreldən bəri ən yüksək rəqəmdir (2023-cü ilin əvvəlinə qədər "köçürmə effekti"ndən inflyasiya kəskin artıb, lakin 2023-cü ilin yazından kəskin şəkildə azalmağa başlayıb və təxminən bir il yarım ərzində demək olar ki, həmişə 1%-dən aşağı olub. Yanvar-noyabrda xarici ticarət (ən son məlumatlar) artıb: ixrac - 74%, 12,3 milyard dollara, idxal - 41%, demək olar ki, 15,9 milyard dollara qədər, ancaq 2024-cü ilin noyabrında (2023-cü ilin noyabr ayı ilə müqayisədə) azalıb: idxal - 35%, ixrac 21,4% artaraq müvafiq olaraq 752 milyon dollar və 1 milyard 166 milyon dollar təşkil edib.

Bu, əsasən qiymətli metalların və daşların, eləcə də avtomobillərin satışının azalması ilə bağlıdır. Gürcüstanın 2023-cü ilin ortalarında Rusiyaya təkrar ixracına qadağa qoyulmasından sonra avtomobillərin yenidən satışı azalıb. Bununla belə, Ermənistanda təkrar ixracın həcmi 2022-ci ilə nisbətən bir neçə dəfə yüksək olaraq qalır. Avtomobillərin, qiymətli metalların və daşların təkrar ixracı istisna olmaqla, ixrac 32% artıb. Bütçə kəsiri oktyabrda 138,5 milyard dramdan (348 milyon dollar) noyabrda 20,7 milyarda (52 milyon dollar) düşüb.

V.VƏLİYEV

və qayğının nəticəsidir ki, gənclər bu gün dövlət orqanlarında, parlamentdə, bələdiyyələrdə, biznes strukturlarında və s. sahələrdə uğurla təmsil olunur və cəmiyyətin inkişafına öz töhfələrini verirlər. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycanda həyata keçirilən gənclər siyasəti dünyada müasir və uğurlu model kimi qiymətləndirilir.

“AZƏRBAYCANIN DÖVLƏT MÜSTƏQİLLİYİ HƏR ŞEYDƏN ÜSTÜNDÜR”

Bu gün ölkəmizdə gənc nəslin problemlərinin həlli, onların cəmiyyət həyatında layiqli yer tutmalarının təmin olunması, milli adət-ənənələrə, saf dəyərlərə bağlılığı üçün dövlət səviyyəsində bütün zəruri tədbirlər həyata keçirilir. Azərbaycan gəncliyi bu diqqət və qayğıni yüksək dəyərləndirməklə yanaşı, Prezident İlham Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strateji vəzifələrin uğurla həyata keçirilməsinə, respublikamızın dinamik inkişaf edən qüdrətli dövlətə çevrilməsi prosesinə töhfəsini verməyə çalışır.

Müasir dövrdə elm və texnologiyanın sürətli inkişafı Azərbaycan dövlətinin də gənclərlə bağlı zamanın tələblərinə uyğun siyasət yürütməsini zəruri edib. Bu zərurəti nəzərə alan dövlətimizin başçısı gənclərin intellektual, fiziki və mənəvi inkişafını, ölkənin sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni həyatında fəal iştirakını təmin etmək məqsədilə 2015-ci il yanvarın 26-da “2015-2025-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin inkişaf Strategiyası”nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb. Prezident İlham Əliyev gənclərimizin dini ekstremizm, separatizm, beynəlxalq terrorizm kimi təhlükəli təsirin altına düşməsinin qarşısını alan yeni iş metodlarının tətbiqi zərurəti ilə əlaqədar 2018-ci ildə “Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə” Dövlət Proqramının təsdiq olunmasına dair Sərəncam imzalamışdır. Ölkəmizdə gənclərin məşğulluğunun təmin olunması da diqqətdədir. Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu tərəfindən gənclərin istedad və bacarıqlarının üzə çıxarılması istiqamətində həyata keçirilən layihələr yetişməkdə olan nəslin gələcəyinin etibarlı təminatıdır. Azərbaycanda gənclər siyasəti uğurla həyata keçirilir. Sosial-siyasi həyatın bütün sferalarına nəzər salsaq, orada gənclərin əksəriyyət təşkil etdiyini görürük. Bu, Prezident İlham Əliyevin gənc kadrların irəli çəkilməsi ilə bağlı qarşıya qoyduğu vəzifənin reallaşmasının nəticəsidir.

Ölkə gənclərinin qarşıdakı dövrdə əsas vəzifələrinin Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunması və möhkəmləndirilməsi olduğunu vurğulayan Prezident İlham Əliyev bu barədə deyib: “Bu gün böyük xoşbəxtlikdir ki, biz müstəqillik dövründə yaşayırıq və əsl müstəqillik siyasət həyata keçiririk. Ona görə bizim gənclərimiz həmişə yadda saxlamalıdır ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi hər şeydən üstündür, Azərbaycan xalqının maraqları hər şeydən üstün olmalıdır. Bir daha demək istəyirəm ki, müstəqilliyi qorumaq üçün mütləq bilik, savad, vətənpərvərlik və milli təkəkkür olmalıdır”.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Müasir və uğurlu model: gənclər siyasəti

Dövlət gənclər siyasəti ölkə başçısı Cənab İlham Əliyevin diqqət və qayğısı ilə özünün keyfiyyətə yeni inkişaf mərhələsini yaşayır. Bunun nəticəsidir ki, bugünkü Azərbaycan gəncliyi cəmiyyət həyatının bütün istiqamətlərində fəal iştirak edir, yüksək intellekt yetişib.

Prezident İlham Əliyev gənclərin dövlət idarəçiliyi sistemində iştirakının gerçəkləşdirilməsi, onların potensialından düzgün istifadə məqsədilə 2005-ci il avqustun 30-da “Azərbaycan Gəncliyi Dövlət Proqramı”nı (2005-2009-cu illər) təsdiq etdi ki, bu da gənclərə dövlət qayğısının artırılmasını təmin etmiş oldu. “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan Gənclərinin təhsili üzrə Dövlət Proqramı” gənclərin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsinin parlaq ifadəsidir. Bütün bunların nəticəsidir ki, ötən dövr ərzində gənclər siyasəti və gənclərlə iş sahəsində bir sıra mühüm nəticələr əldə edilib. Hazırda ölkəmizdə 200-dən artıq gənclər təşkilatı fəaliyyət göstərir. Azərbaycan gəncləri Avropa miqyasında, beynəlxalq qurumlarda təmsil olunurlar. Onlar beynəlxalq tribunalardan xalqımızın haqq səsinə dünyaya yayır, beynəlxalq ictimaiyyətin əsl həqiqəti bilməsi üçün var gücü ilə çalışırlar. 2017-ci il sentyabrın 15-də Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə növbəti

“Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə” Dövlət Proqramı təsdiq edildi. Bu proqram dünyada gedən prosesləri nəzərə alaraq, növbəti illərdə də Azərbaycan gənclərinin vətənpərvərlik, onlar tərəfindən innovativ düşüncə və rəqabətə davamlı biliklərin əldə olunması, yüksək texnologiyalar və informasiya mühitində sərbəst davranışının təşviqini zəruri etmiş oldu. Bu gün Azərbaycanda gənclərin uğurlu gələcəyi üçün hər bir şərait vardır.

2005-ci ildə gənc ailələrə güzəştli ipoteka kreditinin verilməsi barədə imzaladığı Fərman Azərbaycan dövlətinin gənclərə göstərdiyi qayğını özündə təcəssümü idi. Gənclər arasında vətənpərvərlik işinin gücləndirilməsi, onların ahəngdar inkişafı və asudə vaxtının təşkilinə və s. məqsədlə “Gənclər Evi” sosial xidmət müəssisələri şəbəkəsinin yaradılması da elə gənclərə dövlət qayğısıdır. İlk “Gənclər Evi” 2006-cı ildə Ağsu rayonunda fəaliyyətə başlasa da, bu gün onların sayı

artmaqdadır. Prezident İlham Əliyevin gənclərə dəstək yönündə verdiyi mühüm və əlamətdar qərarlardan biri də 2013-cü il 2 iyul tarixində ölkədə ilk dəfə “Gənclər üçün Prezident Mükafatı”nın təsis edilməsi oldu. Prezident Mükafatı elm, mədəniyyət, o cümlədən ədəbiyyat və incəsənət, təhsil, gənclər siyasəti və gənclərlə iş, ictimai və sosial-əhəmiyyətli fəaliyyət, innovasiya və sahibkarlıq fəaliyyəti sahələrində xüsusi fərqlənən 10 nəfər gəncə ildə bir dəfə 10000 (on min) manat məbləğində verilir.

QAYĞI VƏ ETİMADIN BARİZ NÜMUNƏSİ

Azərbaycanda geniş vüsət almış könüllülər hərəkatının aparıcı gücü mehız gənclərdir. Gənclərimizin potensialının, fəalliyətinin, məsələlərə yeni baxışlarının cəmiyyət üçün çox lazımlı olduğunu diqqətə alan Prezident İlham Əliyev 2019-cu il dekabrın 30-da Azərbaycan Respublikasında 2020-ci ilin “Könüllülər ili” elan edilməsi haqqında Sərəncam imzaladı. Ölkəmizdə təxminən 20 min gənc könüllü olaraq çalışmış və indi onlar ayrı-ayrı təşkilatlarda müxtəlif vəzifələrdə işləyirlər. Könüllülər hərəkatının cəmiyyətin inkişafında xüsusi əhəmiyyəti var. Bu, cəmiyyətdə xeyirxahlıq, yeni davranış qaydalarını təbliğ edir.

Könüllülər hərəkatı “ASAN xidmət”dən başladı və bu gün “ASAN xidmət”də işləyənlərin mütləq əksəriyyəti gənclərdir.

Gənclərə ayrılan daha bir diqqətdir ki, ölkəmizin bir neçə şəhəri müxtəlif illərdə Azərbaycanın “Gənclər paytaxtı” elan edilib. 2012-ci ildən başlayaraq hər il paytaxt Bakı şəhəri istisna olmaqla, Azərbaycanın şəhər və rayonlarından biri “Gənclər paytaxtı” elan olunur. Bu günədək Gəncə, Biləsuvar, Quba, İsmayilli, Şəmkir, Balakən, Naxçıvan, Şamaxı, Masallı kimi şəhər və rayonlar Azərbaycanın “Gənclər paytaxtı” seçilib. Məlumat üçün bildirik ki, “Gənclər Paytaxtı” 1 il müddətinə seçilir. Bu müddət ərzində, həmin şəhər (rayon) gənclərin ictimai, siyasi, sosial, iqtisadi və mədəni həyatda fəal iştirakını təmin edir, onların intellektual və yaradıcılıq potensialının artırılması yeni ideya və layihələrinin həyata keçirilməsinə dəstək verir. Bu gənclərə göstərilən diqqət, qayğı və etimadın bariz nümunəsidir. Bu, bütövlükdə, Azərbaycan dövlətinin gənclərin ictimai-siyasi fəallıqlarına, müxtəlif sahələrdə qazandıqları əhəmiyyətli uğurlara verdiyi yüksək qiymətdir. Azərbaycan gəncləri gördüyü işlərlə, qazandığı yeni-yeni nailiyyətlərlə ölkəmizin daha da inkişaf etdirilməsinə öz töhfələrini verirlər. Son illər gənclər siyasətinə ayrılan diqqət

“Yaşıl enerji sahəsinə mənimsəmək üçün ilk növbədə düzgün bir şəkildə maarifləndirmə təşkil olunmalıdır. Düzgün bir şəkildə maarifləndirmə işə sualların düzgün bir şəkildə qoyulduğundan başlayır”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı ekspert Elman Sadıqov deyib.

O bildirib ki, ilk olaraq biz anlamalıyıq ki, cəmiyyətimizdə bu sahədə bilik və məlumatlılıq, təəssüf ki, çox aşağıdır: “Bilik və məlumatlılıq kifayət qədər olmadıqda işə yaşıl enerji mənbələrinin kütləvi tətbiqinə başlamaq və yayılmasına nail olmaq, növbəti mərhələdə alternativ enerji sahəsində daha mürəkkəb və müasir texnoloji yeniliklərin tətbiqinə keçmək nisbətən çətin olur. Biz bu sahədə hər hansı bir təklifi vermək üçün, bu məsələdə olan tərəflərin marağı və gözləntilərini dərinləndirərək təhlil etməliyik. Məsələn, yaşıl enerji ilə bağlı hər hansı bir sahə üzrə bir şirkətin öz məhsullarını satması, öz xidmətini verə bilməsi, dövlətin bu sahədə öz siyasətini uğurla həyata keçirə bilməsi üçün həm də düzgün, savadlı əsaslandırılmış tələb formalaşmalıdır. Yəni, insanlar bilməlidirlər ki, yaşıl enerjiyə keçid ona görə vacib deyildir ki, bu trend müasir dövrün dəbidir, ölkələr yaşıl enerjiyə keçir və ya başqa ölkələrdə olduğu üçün bizdə də olsun məsələsi deyil. Bəli, bu, qarşısı alınmaz bir trenddir. Bu trend vacibdir, qaçılmazdır. Vacib və qaçılmaz olan bu trend əslində təkə iqtisadi deyil, həm də sağlamlıq məsələləridir, təmiz və daha sağlam gələcək deməkdir. Burada əlbəttə iqtisadi motivlər, qənaət məsələləri, həm makro-iqtisadiyyata dəyər qatmaq məsələsi var, həm də ən əsas məsələ ölkə ekologiyasını qorumaq məsələsi var. Biz bu istiqamətləri ayrılıqda, yaxşı

“Ekoloji məsələlər bir çoxumuzun ən yaralı yeridir”

bir şəkildə araşdırıb, onları cəmiyyətə düzgün bir şəkildə çatdırıb, yaşıl enerjinin rentabelli bir şəkildə tətbiqi üçün nələr lazımdır, haralardan başlamaq lazımdır, hansı sahələrdən başlamaq, ilkin olaraq hansı rayonlarda başlamaq daha effektivdir, bunları əsaslandırılmış bir şəkildə ortaya qoyaraq tətbiq etsək, daha böyük uğur əldə edə bilərik. Məsələni tam olaraq bütün tərəflərin prizmasından da görürək dərk etməklə daha effektiv nəticə əldə edə bilərik.

Digər bir məsələ bu sahənin mütəxəssislərinin, amma sözün həqiqi mənasında mütəxəssislərinin və bir də bu sahənin fəlsəfəsini anlayan insanların bu sahə haqqında fikir bildirmələri çox doğru olar. Hər hansı bir məsələnin, sahənin iki tərəfi var, istər kənd təsərrüfatı, istər turizm, istər istehsal. Məsələn, turizm sahəsinin inkişafında, turizm sahəsində olan ekspertlər danışır, kənd təsərrüfat sahəsində, kənd təsərrüfatından olan insanlar danışır, məsələn, texnologlar, agronomlar, zootexniklər danışır. Bir də var həmin sahənin iqtisadi əsaslandırılması, iqtisadi idarə edilməsi. Bizdə təəssüf ki, bu ikisi qarışdırılır və bəzi hallarda ya birinciyə üstünlük verilir, ya ikinciyə. Hər hansı birində buraxılan səhv işə həmin sahənin inkişafına mane olur. Balansı qorumaq önəmlidir. Yalnız ikinciyə fokuslanma-

və fikirlər söylənilməlidir. Yəni, ətraf mühitə zərər vuran məsələlər, ekoloji problemlər haqqında danışarkən hər iki istiqamətdə məsələləri düzgün bir şəkildə, düzgün bir birləşmə nöqtəsinə gətirib çıxarmaq lazımdır. Bir tərəfdə faktiki olaraq texniki məsələlər ortaya qoyulur, digər tərəfdə bunun iqtisadi əsaslandırılması ortaya qoyulur. Nəticədə əhali də, dövlət də bilir ki, bu məsələdə ən əsas çağırışlar, üstünlüklər nədən ibarətdir. Dövlətin əldə edə biləcəyi məsələlər çoxdur. Ətraf mühit çox önəmlidir, amma burada təhlükə ətraf mühit deyil.

Məsələn, qazdan daha az istifadə, əhalinin özünün sağlığı üçün də önəmlidir. Hələ də qazın demirəm, orada baş verən ölüm halları ciddi təəssüf doğurur. Amma ümumilikdə götürdükdə evdə qazın yandırılması insanların nə dərəcədə sağlamlıqlarına təsir göstərir, biz onu bu gün hiss etmirik. Çünki o insanı yavaş-yavaş öldürür. Bir də var o evin məsələni, elektriklə sağlam bir şəkildə qızdırılması və yaxud da yeməyin elektrikli bişirilməsi. Biz mütləq araşdırmalıyıq ki, elektriki maksimum dərəcəli ucuz necə əldə edək. Çünki gələcəyimiz elektrikli, biz bunu dərk etməliyik. Elektrik enerjisi gələcəyin ən əsas enerjisi olacaq. Məsələn, qaz, daş kömür, neft məsələsi yavaş-yavaş geridə qalır. Avtomobillərimiz elektrikli, evlərimiz elektrikli olacaq. Yaşıl enerjiyə keçid bizə həm pulsuz elektrik verir, həm qazanc mənbəyi saxlaya bilər. Biz artıq elektriki dövlətə sata bilərik. Yəni, burada o qədər mexanizmlər, üstünlüklər var ki, bu məsələləri populizmə, dəbə, trendə, pafoslu çıxışlara rəy və şərhlərə yol vermədən addım-addım izah etməyə ehtiyac var”.

“Biz hansı materialların yerli istehsalını təşkil edə bilərik, məşğulluğu təmin edə bilərik, büdcə daxil olmalarını artırmaqla bəzi suallarına doğru cavab tapmaq önəmlidir. Əgər burada hər hansı bir güzəştədən söhbət gedəcəksə, bu güzəştlər nə qədər əsaslandırılmış olacaq, bizim ölkəmiz üçün nə qədər faydası olacaq, bu geri dönüş necə olacaq, hansı şəkildə olacaq? Yəni, bu məsələlər açıq çox geniş məsələlərdir. Bəzi hallarda bəzi mövzular qalxır, o mövzular haqqında yanlış və yarımçıq fikirlər formalaşdırılır, verilir və sonra o mövzu gözəndən düşərək kənara atılır. Amma bu mövzu ciddi və dərin mövzudur. Hal-hazırda dünyada müəyyən qüvvələr var ki, iqlim dəyişikliklərinə fərqli baxırlar. Onlar daha çox ənənəvi enerjinin maksimum şəkildə istehsalı və bazarda bunun qiymətinin aşağı düşürülməsi, bazarda böyük bir pay sahib olmaq siyasətinin yürüdülməsi vasitəsi ilə inflyasiyanı aşağı salmağı düşünürlər. Bu kimi siyasətlər bir neçə il davam edə bilər, amma daimi ola bilməz. İqlim dəyişikliyi yoxdur və yaxud da biz

bu alternativ enerjiyə önəm verməməliyik, investisiya qoymamalıyıq fikirləri təhlükəlidir. Düşünürəm ki, bu yanlış fikrin ömrü uzun deyil, yəni bir neçə il sonra dünya bu kimi fikirlərdən imtina etməyə məcbur olacaq. Çünki nəticələr indidən göz önündədir. Ona görə də biz yavaş-yavaş bu sahədə öz işimizi qurmalıyıq, davam etdirib genişləndirməliyik. Savadlı, əsaslandırılmış bir şəkildə, hər iki qeyd etdiyim istiqamətdə, texniki məsələlərdə bu sahənin mütəxəssisləri ilə birlikdə səmərəli fəaliyyətin təşkilini ciddi fayda verəcək.

Hazırda bu sahədə müsbət tərəf ondan ibarətdir ki, tətbiq olunan texnologiyaların qiymətləri ilbəil düşür. Çünki texnologiya inkişaf edir və bir günəş paneli 4-5 il bundan qabaq verdiyi enerjinin bugün artıq 4 qatını verə bilər və qiymətlər də düşür. Bu, çox müsbət bir tərəfdir ki, artıq insanlar bunu ala bilərlər və tətbiqi rentabellidir. Burada, bir çox müsbət nüanslar var, müsbət məsələlər var. Ən əsas məsələlərdən biri ölkədə bu mədəniyyətin formalaşmasıdır, insanların buna meyli etməyə çalışmasıdır. Bunun üçün əslində, rayonlarımızda daha çox şərait də var. Bakıda da şərait varmı? Var. Binaların üzərində qoyulacaq günəş panellərindən əlavə həm də müxtəlif vasitələrlə elektrik enerjisi hasil edən texnoloji yeniliklərin tətbiqi önəmlidir. Dünyanın artıq bir çox ölkələrində binalarda generatorlar və enerji panelləri və binanın qarşısında velosiped qoyurlar. İnsanlar həmin velosipedi dövrətdirməklə həm idman edir, həm də öz binası üçün elektrik enerjisi yığır. Hal-hazırda çoxlu, önəmli variantlar var. Başa düşməliyik ki, dünyada elektrikli məsələsi ciddiləşir. Neft istehsalı bütün dünyada tükənən varlıqdır. Dünya nefti çıxardı, müəyyən dövrdən sonra yavaş-yavaş hasilat azalacaq, azalmağa da doğru gedir. Bütün bunlar çox ciddi məsələlərdir. Önəmli olan mədəniyyətin formalaşması, düzgün bir şəkildə maarifləndirmənin aparılması, məsələlərin düzgün, sualların düzgün qoyuluşudur.

Bu sahədə hələ 2016-2017-ci illərdən etibarən iqtisadçı kimi bir çox araşdırmalarım var. Ekoloji məsələlər bir çoxumuzun ən yaralı yeridir. Keçən ilin sonundan etibarən bu məsələlərin cəmiyyətdə geniş bir şəkildə müzakirəsi aparıldı. Bunlar sözün həqiqi mənasında təkə bizim ölkəmizi yox, bütün dünyanı düşündürən məsələlərdir. Bu sahədə müəyyən nəticələrə nail olmaq istəyirik, çox gözəl bir şəkildə bunun bir yol xəritəsini, strategiyasını müəyyən edərək geniş və dərin bir şəkildə həyata keçirmək mümkündür. Dövlət səviyyəsində belə addımlar atılıb və kütləvi tətbiqi üçün müəyyən təcrübə qazandırılıb - deyərək, əlavə edib.

Söylü Ağzadə

Kəlbəcər, Laçın və Ağdərədə daha 6 SES tikilir

“Şeylanlı”, 3,1 meqavat gücündə “Aşağı Malıbəy”, Ağdərə rayonunda isə 14,7 meqavat gücündə “Qozlukörpü” su elektrik stansiyaları inşa olunur. Bu 6 su elektrik stansiyasının hər biri üçün ayrı-ayrılıqda su qəbul edicilər tikilir və stansiyaları su ilə təchiz etmək üçün ümumilikdə 40 km məsafədə derivasiya boruları çəkilir.

6 su elektrik stansiyasında ümumilikdə il ərzində 110 milyon kilovatsaat “yaşıl enerji”nin istehsal edilməsi və bununla 24 milyon kubmetr qaza qənaət edilib, 44 min ton atmosfərə atılan karbon qazının qarşısının alınması nəzərdə tutulur. Bu 6 stansiyanın 2025-ci ilin birinci yarısında istismara verilməsi planlaşdırılır. Bundan əlavə, daha 5 stansiyanın - Kəlbəcər rayonundakı “Aşağı Vəng” və “Nadixanlı”, Laçın rayonunda isə “Mirik”, “Ağbulaq” və “Ağbulaq-1” su elektrik stansiyalarının tikintisi başa çatıb.

Hazırda Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda ümumi gücü 37,5 meqavat olan 6 su elektrik stansiyası tikilir. Bu barədə SİA-ya “AzerEnerji” ASC-yə istinadən xəbər verir. Məlumatla görə, Kəlbəcər rayonunda 7,7 meqavat gücündə “Təkeqaya”, 3 meqavat gücündə “Ağçay”, 5 meqavat gücündə “Çaykənd”, Laçın rayonunda 4 meqavat gücündə

Ştefan Mayster: "Ermənistan Aİ-yə can atmaqdan, qonşuları ilə münasibətlər qursa daha yaxşıdır"

Almaniya Xarici Əlaqələr Şurasının üzvü, alman politoloq Ştefan Mayster Caliber.Az-ın müsahibəsində Qafqazda gedən proseslər və Azərbaycan-Ermənistan nizamlanması barədə maraqlı fikirlər səsləndirib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

də şərti sərhəddə müəyyən şəffaflıq yaranıb və hücumlar əvvəlkilərlə müqayisədə azalıb. Ona görə də mən avropalı müşahidəçilərin fəaliyyətini müsbət qiymətləndirirəm və hesab edirəm ki, münaqişənin gərginliyini azaltmaq lazımdır. Hesab edirəm ki, missiya Azərbaycanda da yerləşsəydi, daha yaxşı olardı, amma bildiyimiz kimi, bu, Bakının maraqlarına uyğun deyil.

- Əgər dediyiniz kimi, missiya Ermənistan-Azərbaycan sərhədində stabilləşdirici rol oynayırsa,

- Cənab Maister, bu yaxınlarda erməni nəşrlərindən birinə müsahibənizdə Avropanın Cənubi Qafqazda ciddi oyunçu olmadığını bildirmişdiniz. Fikrinizi Brüsselin regionumuzdakı siyasətinin uğursuzluğu hesab etmək olarmı?

- Mən Avropanın Cənubi Qafqazda ciddi oyunçu olmadığını demədim, ancaq vurğuladım ki, Aİ bu regionda Türkiyə və Rusiya qədər güclü oyunçu deyil. Aİ siyasəti Cənubi Qafqazdakı vəziyyətə o qədər də uyğunlaşdırılmayıb və bu, son illərdə kəskin şəkildə dəyişib. Məsələn, biz görürük ki, bu gün Azərbaycan müvafiq iradə və alətlərlə Cənubi Qafqazda əsas oyunçuya çevrilib. Nəticədə ölkə bu regionda çox mühüm rol oynayır.

Avropa İttifaqının Qafqaz siyasətinə gəlincə, mənə elə gəlir ki, təşkilat üzv olan bəzi ölkələrin regiona daha çox təsir etmək üçün kifayət qədər iradəsi yoxdur, bu da yəqin ki, Aİ üçün prioritet olmaması ilə bağlıdır. Bununla belə, Aİ Şərq Tərəfdaşlığı siyasəti, infrastruktur investisiyaları və Azərbaycanla sərhəddə Ermənistanda yerləşən monitoring missiyası vasitəsilə regionla məşğul olur. Bu missiya regional təhlükəsizliyin qorunması üçün çox vacibdir.

- Yəni siz Aİ missiyasını münaqişə tərəflərindən yalnız birinin-Ermənistanın maraqlarına cavab verməsinə baxmayaraq, regional təhlükəsizliyin qorunması baxımından səmərəli hesab edirsiniz?

- Aİ missiyasının münaqişənin bir tərəfinin maraqlarına cavab verməsi tezisi ilə razı deyiləm. Fikrimcə, missiya neytral aktyordur, bunun sayəsində

tərəfinin bu istiqamətdə kompromislərini nəzərə alsaq, Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh sazişinin əldə olunması üçün böyük şans var.

- Güzəşti harada görürsünüz? Axı Ermənistan Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları olan konstitusiyasını dəyişməkdən imtina edir.

- Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan konstitusiyanın dəyişdirilməsi ilə prinsipial olaraq razıdır, baxmayaraq ki, bu onun üçün çətin olacaqdır. Ancaq konstitusiyanın dəyişdirilməsinə razılıq əhali verir, çünki bu, ölkənin suverenliyi məsələsidir. Bununla belə, referendum keçirilməli olacaqdır və bu o qədər də sadə deyil.

- Ermənistanın Aİ-yə daxil olmaq üçün real şansı varmı? Bu hansı zaman çərçivəsində və hansı şəraitdə baş verə bilər?

- Mən düşünürəm ki,

onda nə üçün onun əsas təşəbbüskarı olan Fransa Ermənistanı aktiv şəkildə ağır silahlarla təchiz edir, regionu yeni müharibə riski qarşısında qoyur?

- Fransanın Ermənistanla çoxdan yaxın münasibətləri var, orada böyük erməni diasporu yaşayır və mənə elə gəlir ki, Paris regionda güc balansını saxlamaq üçün İrəvanı silahlandırır, çünki Ermənistan kifayət qədər zəifdir və Azərbaycanla qarşıdurma yaratmaq iqtidarında deyil.

- Bakı ilə İrəvan arasında sülh sazişinin əldə olunmasına ehtimal verirsinizmi?

- Hesab edirəm ki, Ermənistan

Ermənistan yaxın on-iyirmi ildə Avropa İttifaqına daxil olacaqdır. Bu müddət ərzində nələrin baş verəcəyini və bu müddətdə dünyanın və regionun necə dəyişəcəyini proqnozlaşdırmaq çətinidir. Hesab edirəm ki, Ermənistanın Aİ-yə inteqrasiya etməkdənsə, iqtisadiyyatını inkişaf etdirməsi, region ölkələri ilə əlaqələr qurması daha məqsədəuyğundur. Çox güman ki, Ermənistanın təmsilində özünü tamamilə bu təşkilatla yönəltməkdənsə, Avropa İttifaqının müxtəlif sahələrinə inteqrasiya etmək məntəqlidir.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

Elçin Bayramlı

Orqan köçürülməsi: humanizm, yoxsa qətl cinayəti?

Orqan köçürülməsi üçün insan qətl edilməlidir, çünki cəsəddən götürülən orqanlar heç nəyə yaramır

Dünyada orqan köçürülməsi əməliyyatlarının sayı hər il 20-30% arasında artır. Hər il təxminən 120-130 min orqan transplantasiyası həyata keçirilir. Bu, rəsmi rəqəmlərdir. Qeyri-rəsmi rəqəmlər isə dəfələrlə böyükdür və bu ticarətin global dövriyyəsi trilyonlarla ölçülür. Söhbət ölüm diaqnozu qoyulan şəxslərdən orqanların götürülməsi ilə bağlıdır. Bu proses öləndən sonra orqanın bağışlanması adı ilə altında aparılır. Halbuki, belə bir şey elmi cəhətdən praktiki olaraq mümkün deyil.

Düzdür, kimisə xilas etmək üçün kiminsə orqanını bağışlaması humanist hərəkdir. Lakin burada çox mürəkkəb məsələlər var. Məlum olduğu kimi, tam ölüm zamanı heç bir orqan götürülüb köçürülə bilmir, çünki o orqan yararsız olurgöz qişasından başqa. Deməli, orqanlar insan hələ ölməmiş götürülməlidir. Bunu da çox vaxt beyin ölümü diaqnozu ilə edirlər. Beyin ölümünün təyin olunma mexanizmi və bunun tam ölüm sayılması barədə dünya elmi tibb mərkəzləri həmfikir deyil. Son illərdə "beyin ölümü" faktının əleyhinə daha çox elmi faktlar ortaya qoyulur. Beyin ölümü diaqnozundan sonra sağalıb yaşayan minlərlə adam var dünyada.

Beyin ölümü və digər bu tip tibbi diaqnozları təsdiq edən elmi mərkəzlər də həmin global mafianın nəzarətindədir. Orqanların götürülməsinə icazə verildikdə həkimlər beyin ölümü diaqnozu qoyduqları xəstənin hələ tam ölməmişkən orqanlarını götürə bilərlər. Halbuki, adam hələ həyatdadır. Bundan global orqan mafiyası necə lazımdır istifadə edir və orqan ticarətinin dövriyyəsi trilyonlarla ölçülür.

Beyin ölümü belə insanın tam ölümü demək deyil. Bu halda sağ insanın orqanlarını götürülməsi xəstənin icazəsi olmadan, yəni, onu öldürərək alınma halıdır. Yəni, hətta birini xilas etmək naminə belə digərini öldürmək cinayət faktıdır. Şəxs xəstəliklə bağlı şüurunu itirmiş haldadırsa, hətta ailə üzvlərinin belə buna icazə verməyə ixtiyarı, hüququ yoxdur, olmamalıdır.

Bəzi ölkələrdə orqan transplantasiyası haqda qanunun qəbul edilməsi orqan qaçaqçılığının və ticarətinə vüsət verib. Hətta bəzi müharibələr məhz bu məqsədlə törədilir. Müharibə regionlarında, yoxsul ölkələrdə böyük miqyasda cinayətlər törədilir. Məsələn, Suriyada, Liviyada, İraqda, Əfqanıstanda, Ukraynada, Misirdə "itkin düşmüş" yüz minlərlə uşağın və girov götürülmüş digər sağlam insanların orqanları zorla alınır və varlı ölkələrə satılır.

Bir sıra terror təşkilatları bu işlə fəal məşğul olur və əsir aldığı şəxslərin orqanlarını Qərb ölkələrindəki varlılara satır. Qəsdən müharibə törədilən Yaxın Şərq ölkələrindən orqanlarının çıxarılması məqsədlə canlı insan daşındığı ölkələrin içində ABŞ, İsrail və Qərbi Avropa ölkələri ilk yerlərdədir.

Qərbin Suriyada törətdiyi terror və müharibədən sonra bu ölkədə orqanları sağ ikən çıxarılıb öldürülən insanların sayı yüz minlərlə ölçülür. Statistikaya görə, tək orqanları çıxarıldıqdan sonra cəsədləri dəfn olunmaq üçün yenidən Suriyaya göndirilənlərin sayı 60 mindən çoxdur.

Amerikada son 20 ildə çoxu uşaq olmaqla 400 min nəfərin itkin düşərək yoxa çıxması çox ciddi reaksiya doğurub. Türkiyədə, İraqda, Hindistanda, Tailandda və yoxsul Afrika ölkələrində də hər on minlərlə insan izzsiz soraqsız yoxa çıxır.

Bəzən isə, yoxsul insanlar özləri könüllü olaraq orqanlarını satırlar. Kasıbların qurban verilməsi səbəbinə varlılar həyat qazanır. İnsana maddi qiymət qoyulur və o, hissə-hissə satılır. Bundan rəzil hərəket və bundan böyük cinayət ola bilməz. Faktiki olaraq, dünyada orqan köçürülməsində vəziyyət belədir- varlılar alıcı, kasıblar donor rolunu oynayır! Bu da sosial-psixoloji, mənəvi böhranın son həddi, insan cəmiyyətinin ən rəzil sifətidir.

Varlı şəxs heç bir qaydaya riayət etmədən yaşayır, kefini sürür, nəticədə orqanı sıradan çıxır, yoxsul insan isə sadə həyat sürür, sonra o varlı və harın şəxsin kefcil və bivec həyat tərzinin ağır nəticələrinin əvəzini bu kasıb olan insan ödəyir. Burda ədalət hardadır?

Yalnız bir halda bunu etmək olar. Bir insan yalnız özü şəxsən və çoxsaylı şahidlərin iştirakı ilə öz orqanını kiməsə verə bilər, misal üçün, yaxın adamını, ya da hansısa bir şəxsi xilas etmək üçün heç bir pul tələb etmədən. Orqan bir şərtlə verilə bilər ki, o, bərpa olunan olsun, şəxsin ölümünə, əlilliyinə səbəb olmasın. Bundan kənar edilən bütün hərəketlər konkret ağır cinayət aktıdır, qəsdən törədilmiş qətl faktıdır və buna heç kim heç cür humanizm donu geyindirə bilməz.

“Nəqliyyat məsələlərinə həsr olunmuş müşavirədə Prezident İlham Əliyev regionun bu günü və gələcəyi üçün vacib olan məsələlərə münasibət bildirdi”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Tofiq Abbasov deyib.

O bildirib ki, Azərbaycan integrasiya işində əsas komponentlərdən biri kimi nəqliyyat sisteminin, qovşaqların inkişafını müəyyən edib: “Həm daxili proqramımız üçün, həm də regiondakı gediş-gəliş, daşımalar, mübadilə və sair prosesləri üçün vacib olan bir

regiondur. Şimal-cənub, şərq-qərb, cənub-qərb, cənub-şərq, bütün müxtəlif variantların hamısı bizdə cəmlənib. Onlardan istifadə etmək mütləq lazımdır. Ancaq buna bəzi qüvvələr, o cümlədən də bölgədə yerləşən Ermənistan icazə vermir. Amma biz də Ermənistanın icazəsini gözləyən deyil-

lər. Bilsinlər ki, Azərbaycanın istəkləri, tələbləri haqlı tələblərdir və biz imkan verməyəcəyik ki, Ermənistan özge qüvvələrin fitvaları ilə burada vəziyyəti tündləşdirsin, sonra prosesləri ləngitsin və eləcə də dağıdıcı qüvvəni bura getirib çıxarsın”.

“Bizim istəklərimiz yalnız bütün

“Azərbaycan özü regionda nəqliyyat xabıdır”

məsələdir. Əlbəttə ki, bizim Cənubi Qafqaz regionu nəqliyyatın, kommunikasiyaların inkişafı baxımından daha yüksək bir vəzifədə, daha yüksək bir mövqedə ola bilərdi. Amma bu imkanları məhdudlaşdıran Ermənistanın əyləcə roludur. Çünki Ermənistan heç bir öhdəliyi üzərinə götürərək onun öhdəsindən gəlməyib. Birincisi ona görə gəlməyib ki, istək yoxdur. Digər tərəfdən də onlar sanki vəsait xərcləmək istəmirlər. Məsələn, silah-sursat almağa vəsaiti xərcləyirlər, amma nəqliyyatın inkişafına, 10 noyabr 2020-ci ilin öhdəliklərindən, yəni 3 şərtli bəyanatın içində olan öhdəliklərdən irəli gələn vəzifələrə heç bir münasibət bildirmirlər. Çünki Ermənistan öz ixtiyarı ilə hərəkət edən məmləkət deyil. Onun açarı özge qüvvələrdədir və onlar çalışırlar ki, Ermənistanı öz siyasətlərinin alətinə çevirsinlər, çevirirlər də. Amma Ermənistan xalqı üçün bu, heç bir müsbət dəyişiklik vəd etmir. Çox təəssüf ki, Ermənistan xalqının səsinə çıxarıb söz deməyə heç bir cürəti də yoxdur. Əgər deyərsə də, onu heç kəs dinləmir. Əlbəttə, bu vəziyyət belə qalmaqacaq, çünki region, həqiqətən də, çox əlverişli mövqelərə malik

lik. Yeni, faktiki olaraq Ermənistanla bizim münasibətlərimiz hələ ki, yoxdur. Bu baxımdan da biz görürük ki, Ermənistanın iştirakı olmadan Azərbaycan öz imkanlarını həyata keçirir, Azərbaycan inkişaf meyllərini gücləndirir, dayanıqlı bir vəziyyət yaradır.

Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan özü regionda nəqliyyat xabıdır və digər tərəfdən də Cənubi Qafqazda nəqliyyat xabı kimi daha böyük anlamda, daha geniş bir kompleksli şəkildə görünməyə başlayır. Bu baxımdan əlbəttə ki, Ermənistan gerek öz gələcəyinə aqlasın. Çünki əlverişli regionda ola-ola yarıtmaz siyasət aparmaq ancaq əqli, koqnitiv baxımdan naqis bir qüvvənin şəkəri ola bilər. Ona görə də Prezident İlham Əliyev müşavirədə açıq-aşkar bütün proseslərə münasibətini bildirdi. Bir daha yada saldı ki, Ermənistan gerek ən azı öz öhdəliklərini yerinə getirsin. Əgər bunu etmək istəmirsə, onda biz yenə də Ermənistanı oyundan کنار vəziyyətdə saxlamağa qadirik. Amma digər tərəfdən də, gerek bölgəmizdə yerləşən digər ölkələr də bu vəziyyəti layiqincə dəyərləndirsin-

Söylü Ağazadə

Mətanət Məmmədova

Günahkar analardır

Son dövrlərdə insanlar çəki artımından, yəni kökəlməkdən əziyyət çəkir. Bu, əvvəllər nə üçün belə deyildi? İllər öncə insanlar niyə kütləvi şəkildə kökəlmirdi, lakin indi bu, artıq global problemə çevrilib. Bunun müəyyən səbəbləri var. Məsələn, əvvəlki illərdə texnologiya inkişaf etməmişdi, insanlar daha çox özləri çalışırdı. Yəni paltar, qab-qacağı maşınlar deyil, insan özü yuyurdu. Evi tozsoran deyil, insan özü süpürür, silir, təmizləyirdi. Hətta atçəkən maşın da yox idi. Əti elektrik olmayan maşınlarda insanlar öz gücləri hesabına çəkir, sadaladığım hər bir işdə enerji sərf edirdi və bu da kökəlmənin qarşısını alırdı. İnternet yox idi, hər kəs evdən çox bayırda gün keçirirdi; gəzirdi, təmiz havada olurdu, oyunlar oynayırdı, kitab oxuyurdu.

Avtomobil də indiki qədər yox idi. Bu səbəbdən də insanlar piyada gəzmək kimi əlverişli imkandan istifadə edir, sağlam, həm də çəkisi yerində olurdu. Bəs uşaqlar? Hansı ki, bu gün elə onların kökəlmə səbəbindən danışacağıq. Uşaqlar dərindən sonra gün batanaqə həyətdə o qədər oynayırlar, ora-bura qaçırdı ki, canları sağ, çəkili də yerində olurdu. Xüsusi rejimlə qurulan həyat onlara sağlamlığı töhfə edirdi. Valideyn indiki kimi onları məktəb çantasından əlavə yemək (bəslənmə) çantası ilə məktəbə göndərmirdi. Vur-tut uşağa 10-20 qəpik verərdi ki, bu da bir kökə, bir stəkan da çay edərdi.

Lakin indi necədir? İndi uşaqlar artıq həyətdə görünmür. Yeni texnologiyalar onları evə dustaq edib. Kompüter, smartfon telefonlar qarşısında onurğa sütunu əyilən, gözü zəifləyən uşaqlar gün ərzində bir saat belə hərəkət etmir, açıq havada olurlar.

Səhər məktəbə gedəndə isə kaş ki, anaların onların məktəb çantasının yanına qoşduğu digər çantaya qoyduğu yeməkləri, kökələri görənlər. İş yerim məktəbə yaxındır, işə gəlib gedəndə də məktəbin qarşısında keçirəm. Anaların uşaqlarla söhbətini, onlara tapşırığını eşidirəm: filankəs, bax, çantana kökə bişirib qoymuşam, yanında o istədiyini yeməkdən də var. Meyvəni də yeməyi unutma... Və yaxud da uşağı məktəbdən götürən ananın “çantana qoyduqlarımı yemisen?”,- soruşmasının, uşağın isə “yox” deyərək, ananın ona hirsənib “mən, bilirəm, saat neçədən qalxıb onları sənin üçün bişirmişəm?” deməklə yemədiyini üçün onu ittiham etdiyini də görmüşəm.

Dəfələrlə ana və uşaqlar arasında bu mövzuda söhbətini, tapşırığın şahidi olmuşam. Və belə bir qənaətə gəlirəm ki, bu gün uşaqların çəki artımının səbəbkarı analardır. O uşaqlar ki, bu çəki ilə də məktəbi bitirir və gənclik çağında artıq həm görünüşündən, həm də sağlamlıq cəhətdən əziyyət çəkir.

Deməli, bütün bunlar üçün analar günahkardır. Uşaqların həm evdən bayıra çıxmasının, həm çox yeməyinin, həm də rejimdən کنار həyat tərzi keçirməsinin hər biri anaların səhlənkarlığı, uşağın “çox istəməsi” ilə bağlıdır. Lakin əslində bu, dərk edilməyən istəkdir. Dərk edilən şəkildə olsa, analar anlayar ki, birinci, uşaqların əlindən kompüter və telefon alınmalı, onlar bu kimi vasitələrdən müəyyən saat, dəqiqə ərzində istifadə etməlidirlər.

Analər anlamalıdır ki, uşaqlar nə qədər ki, evdə çox zaman keçirir, təmiz havaya çıxmır, oyunlar oynamır, bir o qədər sağlamlığını itirir, çəki alırlar. Onlar ən birinci əziyyət çəkib vaxt ayıraraq onların küçəyə çıxmasını təmin etməlidirlər. Necə deyirlər, uşaqlar seriallara qurban verilməməlidirlər. İkincisi isə uşağa məktəbdə yeməsi üçün bir o qədər yemək qoymaq düzgün deyil. Çünki bu, onun rejimsiz bir həyat yaşamasına, harada, nə vaxt gəldi, yeməsinə səbəb olur. Odu ki, bunlara diqqət edilməli, uşağın sağlamlığı ön plana keçməlidir. Belə bir nəticəyə gəlirəm ki, bu gün uşaq, yemiyetmə və gənclərin çəki probleminin təməli məktəblərdə qoyulur və bunun üçün günahkar analardır. Unutmayaq ki, insan çox yeməklə deyil, az yeyib çox vitamin qəbul etməklə, bir də çox hərəkətlə sağlam ola bilər. Bunu əməlli-başlı dərk edək ki, uşaqların gələcək kompleksinə çevriləcək çəki artımına şərait yaratmayaq.

Sosial şəbəkələrin qazandırdığı üstünlüklər və əks göstəricilər NƏLƏRDİR?

“İnsanlar sosial şəbəkə üzərindən ünsiyyət quranda deməli real həyata daha az maraq göstərir. Onlar halbuki, öz həyatlarını onlayn həyatda görürlər, öz aktivliyini sosial şəbəkələrdə görürlər və bununla da hesab edirlər ki, çoxlu ünsiyyətləri var.

Amma bir müddət sonra görürük ki, yavaş-yavaş onlayn oflaynı əvəz edir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında İKT İnformasiya Mərkəzinin direktoru Fərid Kazımov deyib. Onun sözlərinə görə, bu onlayn həyata keçid çox pis bir nəticədir. Çünki biz insanıq və biz kompyuter proqramı deyilik ki, onlaynda həmişə olaq. Bizim real həyatımız, real istəklərimiz, real tələbatlarımız, ünsiyyətlərimiz var. İndiki zamanda daha çox real

həyatdan onlayn həyata doğru gedir. İkinci məsələ ondadır ki, insanlar onlaynı nə üçün istifadə edirlər. Bu əsasən yaşlı nəsilə özünü biruzə verir. Onlar özlərini elə hesab edirlər ki, sosial şəbəkələrdə nə istəsələr edə bilərlər və elə düşünürlər ki, onlara heçnə olmayacaq. Elə bilki onlar ictimai qınaq və qanunvericilikdən qıraqda qalacaqlarını hesab edirlər. Bəzən biz sosial şəbəkələrdə görürük ki, kimsə kimsəni təhqir edir, nalayiq ifadələr işlədir və bunu özünə fəxr hesab

edirlər. Bu isə onu göstərir ki, insanlar real həyatda edə bilmədiklərini onlayn dünyada etməyə çalışırlar və hesab edirlər ki, orada hər şey mümkündür. Bu isə mənim fikrimcə düzgün bir addım deyil. Çünki bizdə sosial və onlayn formatda məsuliyyət son dərəcə ciddidir və dünyada olan bir trenddir. Bu nöqtəyi-nəzərdən insanlar düşünürlər ki, mən onlayn həyatdayam və mənə heç kim heçnə deyə bilməz. Sosial şəbəkələrin müsbət cəhətlərinə gəldikdə onu deyə bilərik ki, onlayn həyatın yaxşı tərəfləri də çoxdur. Bu ümumiyyətlə ünsiyyət formalarının transformasiyasıdır. Biz istənilən halda indi hər hansı bir dünyanın istənilən bir nöqtəsində tanışlarımızla ünsiyyətdə ola bilərik. Hətta onu da deyə bilərəm ki, bəzən aktual olan bir mövzunun müzakirəsini belə onlayn həyatda edə bilərik. Bu tamamilə çox rahat bir formadır.”

Ziya Hikmətoğlu

“Steroidlərə qarşı ticarət müharibəsi”

Donald Trampın Kanada, Çin və Meksikaya tətbiq etdiyi tariflər böyük bir şey deyil, lakin həftə sonunun aparıcı, əsas müzakirə olunan mövzusunə çevrilib. İlk növbədə bu tədbirlərin birbaşa təsir etdiyi ölkələrdə bu hadisəyə necə reaksiya verdikləri ilə sizi də tanış edirik.

Şənbə günü baş verən hadisələr, ehtimal ki, ticarətin özü ilə heç bir əlaqəsi olmayan səbəblərdən başlayan yeni bir ticarət döyüşünə səbəb olacaq. Əslində, Tramp ABŞ-a qeyri-qanuni miqrantların və narkotiklərin axını azaltmaq kimi daxili siyasət məqsədlərinə nail olmaq üçün tariflərdən silah kimi istifadə etmək niyyətində görünür.

Financial Times (London, Böyük Britaniya)

Steroidlərə qarşı ticarət müharibəsi... Tramp mərc edir ki, o, ABŞ-ın ticarət tərəfdaşlarını Vaşinqtonun istəklərinə səbəb olmadan razılaşıra bilər... inflyasiya bir çox amerikalılar üçün yaşayış dəyərinin əsas narahatlıq olaraq qaldığı bir vaxtda. Tramp üçün iki böyük təhlükə var. Bunlardan biri fond bazarlarını və amerikalıların pensiya planlarının dəyərini sərbəst enişə göndərəcək bir səhm zibilidir. İkincisi odur ki, inflyasiya tədricən azaldıqdan sonra... son iki il yarım ərzində yenidən yüksələcək.

Dünya mediası - ABŞ-ın Kanada, Meksika və Çinə tətbiq etdiyi tariflər haqqında

El Economista (Meksiko, Meksika)

ABŞ-ın Meksika və Kanadaya tətbiq etdiyi tariflərdən faydalanan yeganə insanlar Şimali Amerikanın əsas rəqibləri olacaq. Prezident Tramp özbaşına 2 trilyon dollarlıq ticarət müqaviləsini məhv etmək qərarına gəlib... Bu, Kanada, Meksika və ABŞ-da istehlakçılara zərər verəcək və ABŞ-ın

bütün dünyada etibarlı ticarət tərəfdaşı kimi etibarına ciddi zərbə vuracaq.

Global Times (Pekin, Çin)

Trampın yüksək tarifləri global ticarət müharibəsinə səbəb ola bilər. Birləşmiş Ştatların birtərəfli hərəkətləri digər ÜTT üzvləri tərəfindən düşmənçilik və

ya hətta əks tədbirlərə səbəb ola bilər. ABŞ-ın tariflərinə cavab tədbirləri global ticarət müharibəsinə səbəb ola bilər. Uzunmüddətli perspektivdə ABŞ-ın hərəkətləri əks nəticə verəcək. Tariflərin artırılması idxal olunan malların qiymətlərini qaldırır, Amerika istehlakçılarının yükünü artırır və Amerika şirkətlərinin bütün dünyada rəqabət qabiliyyətini azaldır... ABŞ-dakı fentanil böhranı əsasən ona olan böyük daxili tələbatla bağlıdır... Digər ÜTT üzvlərinə qarşı birtərəfli tariflər əsas səbəbi aradan qaldırmır, onu birdəfəlik həll etməyi demirlər.

Le Figaro (Paris, Fransa)

Donald Trampın Meksika və Kanadaya tariflər tətbiq etmək qərarı avtomobil sənayesinə ağır zərbə vuracaq. Əsrlər boyu orada işləyən Stellantis və Volkswagen kimi Avropa konsernləri də daxil olmaqla... Ford və General Motors təxminən yüz ildir Kanada və Meksikada avtomobil istehsal edir. Volkswagen 1960-cı illərdən Meksikada, yaponlar və koreyalılar 80-90-cı illərdən... Və Meksika və Kanadanın avtomobil ixracının 90%-i ABŞ-a gedir. Avtomobil qiymətlərinə təsiri qaçılmaz görünür. S&P Global-a görə, Meksika və Kanadadan gələn avtomobillərin orta qiymətinə 25 000 dollardan 25% vergi tətbiq edilməsi orta qiymətin 6 250 dollar artmasına səbəb olacaq.

V.VƏLİYEV

“Fiqura”, yoxsa sənət?

Yeni Yazarlar və Sənətcilər İctimai Birliyinin sədri, www.kitabxana.net – Mir Cəlal Paşayev adına Milli Virtual-Elektron Kitabxananın təsisçisi, Prezident təqaüdüçüsü, yazıçı-kulturoloq Aydın Xan Əbilovun SİA-ya müsahibəsini təqdim edirik:

- Bayağı mahnılara qarşı necə mübarizə aparmaq olar?

- Əvvəlcə fikirləşək ki, bayağı mahnı nə deməkdir? İncəsənətin müxtəlif qatları var. O qatların birinə akademik, birinə bayağı demək ilk dəfə kimin ağına gəlib bilmirik. Amma yüksək zövqlü insanlar fikirləşirlər ki, toyda oxunan mahnı bayağıdır, opera-balet teatrında insanların dinlədiyi mahnıları yüksək səviyyəli hesab edirlər. Bu, mübahisəli məsələdir. Əgər bir mahnı cəmiyyətə təsir edirsə, bayağılıqdan çıxır, elitarlıqdan da çıxır, topluma təsir edir. Bəyənmədiyimiz "Davay dasvidaniya" müxtəlif ölkələrdə səsləndi, Qarabağ müharibəsində belə Paşinyanı o meyxana ilə göndərdilər. Mədəniyyətə bütöv baxmaq lazımdır. Əgər cəmiyyətin müəyyən hissəsinə təsir edən mahnılar və rəqslər varsa, araşdırmalıyıq ki, onsuz da zəif olan musiqi zəif ifaçılar tərəfindən məhv edilir. Ona qalsa, bizim xalq mahnılarımızın ictimai, siyasi yükü yoxdur. Biz onları kənara ata bilmərik. Bünövrənin əsasında yüksək sənət nümunələri yaranır. Bayağı mahnıları oxuyan müğənnilərimiz vaxtilə ruslara, rus dilinə qarşı kulturoloji müqavimət göstəriblər. Bakıda Azərbaycan dilində danışan bir nəfər də yox idi. Bizə "çuşka" deyirdilər. Elə ki Heydər Əliyev gəldi, 70-ci illərdən sonra Azərbaycan incəsənəti, mədəniyyəti milliləşməyə başladı. Milliləşmə deyəndə ancaq türkləri nəzərdə tutmuruq, Azərbaycanda yaşayan xalqlar, Şərqi mədəniyyətinin sintezini nəzərdə tuturuq. Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti özlüyündə unikal bir hadisə idi. Avropa musiqisini Şərqi muğamı, musiqi növləri ilə sintez etdi. Çox maraqlı sənət nümunələri yarandı. Hər hansı musiqiyə ara musiqisi demək olmaz. Götürsək, Rusiyadakı pop musiqisinin 90%-i ara musiqisidir. Amerikadakı afrikalıların, hinduların musiqi-

ləri nə gündədir. Onları qəbul edirik, meyxana olanda o dəqiqə deyirik ki, ara musiqisidir. Ümumiyyətlə, zövq məhv olub gedib. Nə qədər ki, Filarmoniyada bəstəkar musiqisi səslənmir, toylarımızın bir hissəsində ciddi mahnılar səslənmir, o qədər də problem olacaq. Çünki indi aşağı səviyyəli meydan musiqisi akademik musiqini üstələyib. Ona görə də etiraz edirik. Bütün bunlara cavab verən Bəstəkarlar İttifaqı, Yazıçılar İttifaqının poeziya şöbəsi haradadır, Mədəniyyət Nazirliyi hara baxır? Elmlər Akademiyasının incəsənətə cavab verən şöbələri var. Onlar maaş alırlar, bəs hara baxırlar? Toy müğənnisindən pul alaraq adını güclə siyahıya salıb onu Xalq artisti, Əməkdar artist edəndə bilməli idin ki, sənətin bu günə düşəcək. Bizim nə qədər dəyərli yazıçılarımız, sənət xadimlərimiz var ki, illərlə gözləyirlər, yatağa düşürlər, onlara ölənə yaxın, ya da öləndən sonra o adı verirlər.

- Azərbaycan musiqisinin hazırkı vəziyyəti sizi qane edirmi?

- Musiqimiz kifayət qədər çoxşaxəli inkişaf edir. Çünki hamımız çalışırıq, oynayırıq, heç kim heç kimi dinləmir. Toylarda da müğənni istənilən insana mikrofonu versə, bir çox müğənnilərdən yaxşı oxuyar. Amma musiqimizin səhnə arxasında baş verənlər bizi qane etmir. Əvvəl xanımlar, indi oğlanlar da onlara qoşulub ki, son illər parlayan "ulduzcuqlar" görürük. "Hacı" davasında, axtarışında olan müğənnilər görürük. Efir bizim müqəddəs yerimizdir. Televiziya utanmadan bunu edirlər. Keçmişdə də belə şeylər var idi, amma utanırdılar, gizli edirdilər. Camaat biləndə ictimai qınaq edirdi, toylarına çağırırdılar, qız vermir, qızını almırdılar. İndi əksinə olub. "Həci"lərin müğənnilərə buraxdıqları pullar hardandır? Biz də pul qazanmaq üçün iki, üç yerdə,

bütün gün çalışırıq. Bu ölkədə Maliyyə Nazirliyi, Vergi müfəttişləri niyə maraqlanırlar ki, bu müğənnilər haradan çıxdılar? Bir müğənninin verilişdə kommersiya məqsədli çıxması çox pul edir. Xarici ölkədə belədir ki, maşın alanda gəlib soruşurlar ki, necə almısan? 18 yaşlı qız uşağı necə Jeep sürə bilər? Mən qəbul edərəm, dünyanın hər yerində sponsor var. Onlar sahibkardır, mədəni, sosial məsuliyyəti var. Məsələn, deyir ki, bir musiqi yaxşıdır, mədəniyyətimizi irəli aparır, onun klipinə pul ayırıram. Bizdə bu yoxdur. Ən əsası isə xalqın ictimai qınağı yoxdur. Günah cəmiyyətdədir. Bu zövqü formalaşdırmaq üçün heç olmasa siz də çalışın. Niyə bu ölkədə Səməd Vurğun adına Rus Dram teatri yüksək səviyyəli sənət əsərləri nümayiş etdirir, niyə ona ancaq rus dillilərdə getməlidir? Siz hardasınız? Niyə tələb etmirsiniz?

- Bəzi müğənnilər var ki, "Youtube"-da süni şəkildə baxış sayı artırır. Buna münasibətiniz necədir?

- Müasir dövrün tələbi sosial şəbəkələrdə görünməkdir və sayğacın göstəricisidir. Bütün sənət adamları buna fikir verməlidirlər. Telefon da bıçaq kimidir. Bıçaqla ət də doğramaq olar, adam da vurmaq olar. Telefon da silahdır. Ondən təhsil üçün, virtual ofis kimi istifadə edə bilərsiniz. Əgər sosial şəbəkə pisdirsə, bu, telefonun günahıdır, yoxsa insanların? Qadınlar var ki, telefonla biznes idarə edirlər. Yemək bişirirlər, telefonla onun reklamını edirlər, milyonlar qazanırlar. Bunun harası pisdirdir? Əgər işgüzar, peşəkarsansa, ağıllı adamsansa, sənətin vaxtın olmayacaq mənasız rəylər yazmağa. Hər verilişdən sonra rəylər yazılır, orada hamını yığıb sürüylər. Onların hamısını bir-bir məhkəməyə versək, necə ki, bir-ikisini verdik, gördük ki, ya xəstədir, ya da öz ailəsindən xəbəri yoxdur, bizə əxlaq dərsi verir.

- İzləyicilərdən gələn rəylər sizi qane

Aydın Xan Əbilov

Yazıçı, kulturoloq

edirmi?

- Pis rəy yazanlar, təhqir edənlər elə bilirlər ki, həmin adam üçün bu hal pisdirdir. Onu anlamırlar ki, biz o qədər inkişaf etmişik ki, belə şeylərə fikir vermirik. Onlar özləri də bilmədən qarşı tərəfin reytingini qaldırırlar.

- Bəzi müğənnilər var ki, fonaqrama ilə ifa edirlər. Texniki səhv olanda mahnı kəsilir, biabır olurlar. Canlı ifalara təəssüratınız necədir?

- Millətin ruhu canlı səslə, musiqi ilə, mənim düşüncələrimlə, SƏS TV-nin efiri ilə formalaşır. Bu, mədəniyyətimizin milli ruhudur. Bizdə dəyər az deyil. Nizamın, Füzulinin vaxtında onları dinləyən, oxuyan var idi? Füzuli üç il məsciddə gizləndi, onu öldürmək istəyirdilər. Ona görə ki, "Leyli və Məcnun" əsərini Azərbaycan türkcəsində yazmışdı. Əsrlər, illər keçəcək, süni intellekt sizin səsindən bizim zəmanəmizin ruhunu, insanların düşüncə tərzini ortaya qoyacaq. Yadıma gəlir ki, 20 il bundan əvvəl sevimli Xalq artistimiz Flora xanımla birlikdə idik. Mən təklif etdim ki, niyə Flora xanım "Lay-lay" musiqisini ifa etməsin? Onsuz da, bizim indiki analar lay-lay oxumur. Uşaq ağılayanda telefonda səsləndirilsin. Bu çox önəmlidir, texnologiya inkişaf edir. Anaların vaxtı da yoxdur. Dayə də çağırırsan, o da lay-lay oxumur, bütün günü smartfonla məşğul olur. Heç olmasa bu mahnılar uşaqları milli ruhda böyütsün.

Söylü Ağazadə

Satışın təşviqi üsulu olaraq, endirim kampaniyaları çox vaxt müəyyən bir müddət ərzində bir məhsul və ya markanın satışını artırmaq üçün istifadə olunan təsirli vasitələrdir. Endirim kampaniyaları istehlakçıları daha sürətli qərarlar qəbul etməyə və daha böyük miqdarda alış-veriş etməyə vadar edən effektiv marketing təcrübələridir. Rəqabətin gündən-günə gücləndiyi bir mühitdə müəssisələr rəqiblərindən fərqlənmək və istehlakçıların şüurunda yaratdığı təsirdən faydalanmaq üçün endirim kampaniyalarından daha çox istifadə etməyə meyllidirlər. Endirim kampaniyaları bizneslər tərəfindən müxtəlif üsullarla həyata keçirilə bilər (3 alana 2, üçüncü məhsula +20% endirim, birini alana bir pulsuz və s.).

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb

Endirim kampaniyaları ilə müəssisələr istehlakçılara dəbli məhsulları endirimli qiymətlərlə və ya nisbətən daha ideal şərtlərdə, məsələn, böyük miqdarda ala bilmək üçün cəlbedici imkanlar təklif edir.

Ən çox istifadə edilən kampaniya növü qiymət endirimləridir. Qiymət endirimləri müəssisələr arasında çox populyardır, çünki onlar istehlakçıları mağazaya cəlb edir, pro-

Aldadıcı endirimlər: NECƏ YAXA QURTARAQ?

görür;

Həmin Qanunun 21-ci maddəsinə əsasən istehlakçıların hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyət Bu Qanunun pozulmasına görə təqsirli şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada mülki, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2014-cü il 3 aprel tarixli 94 nömrəli qərarı ilə Təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai işə, məişət və digər növ xidmət Qaydalarının 5-ci bəndində göstərilmişdir ki,

5.7. Satıcı istehlakçıların düzgün seçim etməsini təmin etmək üçün mallar, onların istehsalçıları haqqında zəruri və düzgün məlumat verməyə borcludur. Satışa çıxarılan malların reklamı "Reklam haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olmalıdır.

5.10. Satışda olan mallar haqqında aşağıdakı məlumatlar müvafiq qaydada istehlakçıların nəzərinə çatdırılmalıdır:

mosyonlu və müntəzəm qiymətli məhsulların satışını təşviq edir və onların istehlakçılara təsiri asandır.

Aldadıcı endirim kampaniyaları

Endirim kampaniyalarının ümumi xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar qısa müddətdə istehlakçılarda üstün dəyər qavrayışı yaradır və istehlakçıları tərəfindən azaldılmış itki və ya daha sərfəli alış-veriş təcrübəsi kimi qəbul edilir. Bununla belə, endirim kampaniyaları istehlakçı davranışına təsir etmək gücünün fərqi olan bəzi müəssisələr tərəfindən daha çox qazanc əldə etmək üçün birbaşa istehlakçıları çaşdırmaq üçün istifadə edilə bilər. Bu mənada, aldadıcı endirim kampaniyaları dedikdə, müəssisələrin istehlakçıları mağazaya cəlb etmək və onları almağa həvəsləndirmək üçün məhsulların qiyməti və kəmiyyəti barədə çaşdırdığı və ya lotereya və hədiyyə sertifikatları nəzərdə tutulur.

Etik prinsiplərə zidd olan aldadıcı endirim kampaniyalarında müəssisələr məhsulun qiymətini sabit saxlamaqla və məhsulun keyfiyyətini və ya kəmiyyətini azaldaraq istehlakçıları çaşdırma bilər. Bundan əlavə, aldadıcı endirim kampaniyaları həyata keçirən müəssisələr, aldadıcı reklamlar və uyğun olmayan qiymətlərdən istifadə etməklə, məhdud məlumatı olan istehlakçılara məhsullarını daha yüksək qiymətə satırlar. Məhdud biliyə malik olan istehlakçıları çaş-

dıraraq satışlarını artırmaq istəyən bəzi müəssisələr məhsullarının qiymətini artırır, sonra isə endirimlər edir və məhsulu endirim edilmiş kimi satmağa çalışırlar.

Endirim kampaniyaları, bir qayda olaraq, rəqabətli bazarlarda müəssisələrin tanıtım fəaliyyəti çərçivəsində istehlakçıların maraqlarını qoruyan təcrübələr kimi qəbul edilir. Bununla belə, endirim kampaniyaları aldadıcı olduqda və istehlakçıların maraqlarına zərər vurduqda, biznes üçün əhəmiyyətli etik və hüquqi problemlər yarada bilər. Birbaşa aldadıcı və istehlakçıya zərər verən endirim kampaniyaları haqsız rəqabət qanunu çərçivəsində qiymətləndirilir və aşkar edilərsə, müəssisəyə lazımi cəza tədbirləri tətbiq edilir.

Hüquqi yanları:

Hüquqi-Sosial Yardım və Maarifləndirmə İctimai Birliyinin sədri Fariz Əkbərov: "Vitrində olan hər hansı məhsulun qiymətini üzərində düzgün göstərməyən bir sıra marketlər bu yolla daha çox pul əldə etmiş olur. Vitrindəki qiymət ucuz olsa da kassada bunun əksini müşahidə etmək olur. Bu problem marketlərdə alıcılarla satıcılar arasında ən çox rast gəlinən mübahisə mövzudur.

Malın satış qiymətini uyğun məbləğdə azaltmağı, onun qüsurlarının icraçının satıcının, istehsalçının hesabına aradan qaldırılması və ya qüsurların aradan qaldırılması üçün çəkdiyi xərclərin ödənilməsinə, malın, həmin mala uyğun digər modelli, markalı, tipli mal ilə, dəyəri yenidən hesab-

lanma şərti ilə əvəz edilməsini, müqavilənin ləğv edilməsini və çəkdiyi zərərin ödənilməsinə tələb edə bilər.

Digər tərəfdən, sahibkar tərəfindən malların geri qaytarılması ilə əlaqədar istehlakçıya dəyən zərərin tam həcmdə ödənilməsi təmin edilməlidir

İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 19-cu maddəsində deyilir ki, istehlakçıların hüquqlarının və qanuni maraqlarının dövlət müdafiəsi

19.1. Malların (xidmətlərin, işlərin) istehlakçıların hüquqlarının və qanuni maraqlarının dövlət müdafiəsi ticarət, ictimai işə, məişət və digər xidmət normalarına və qaydalarına riayət olunmasına müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən nəzarət formasında həyata keçirilir.

19.2.9. saxtalaşdırılmış malların ticarət dövriyyəsindən çıxarılmasını, bu malların istehsalı və satışı ilə məşğul olan şəxslərin müvafiq qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə cəlb edilməsini təmin edir;

19.2.10. malların (xidmətlərin, işlərin) müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təsdiq etdiyi, yaxud istehsalçı tərəfindən tövsiyə olunan qiymətlərlə satılmasına nəzarət edir;

19.2.12. satıcılar tərəfindən çəkildə, qiymətdə, hesablaşmalarda aldadılması, mallar barədə yalan məlumatlar verilməsi, satış şərtlərinin pozulması barədə alıcıların müraciətlərinə baxır və şikayətlərini araşdırır, onların nəticələri üzrə müvafiq tədbirlər

5.10.1. malın adı, onun qiyməti;"

Satışın təşviqi fəaliyyətləri kontekstində aldatma məhsulun xarakterini haqqında şifahi və ya vizual olaraq qəsdən yalan məlumat vermək, məhsulun qüsurlarını gizlətmək və ya məhsulu satmaq üçün istehlakçılarda yanlış təəssürat yaratmaq cəhdləri kimi müəyyən edilə bilər. Aldadılan aldatma istehlakçının arzu olunan davranış dəyişikliyinə təşviq etmək üçün satılma qərarı prosesində mənfəi manipulyasiyaya məruz qalmaq, aldatılma anlayışı bir şirkət tərəfindən məhsulun qəsdən yanlış təqdim edilməsidir. Ehtimal olunur ki, şirkət qeyri-real qiymətdə və digər satış həvəsləndirici təcrübələrdən qeyri-etik şəkildə istifadə edir. Endirim kampaniyaları istehlakçılara "birini al, birini pulsuz əldə et", "ikinci məhsula +40% endirim" və "69 AZN-dən başlayan qiymətlər" kimi alış-verişi daha cəlbedici edən imkanlar təqdim edir. Bu kampaniyalar bəzən məhsulu almaq niyyətində olmayan istehlakçılar üçün də cəlbedici olur və onları ehtiyacı olmayan məhsulları almağa təşviq edir. Bununla belə, endirim kampaniyalarının potensial inandırma cəhdlərinin təsiri altında mağazaya gələn istehlakçılar bu endirimlərin bir neçə spesifik məhsulla məhdudlaşdığı və istehlakçıların diqqətini cəlb etmək üçün tətbiq edildiyi bir vəziyyətlə qarşılaşdıqda özlərini aldanmış hiss edə bilərlər.

Ayşən Vəli

Azərbaycanda mötəbər idman yarışları: III MDB Oyunları

Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyev tərəfindən regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər, layihələr, aparılan uğurlu islahatlar bütün bölgələrimizin inkişafına, müasirləşməsinə səbəb olub. Azərbaycanın hər yerində olduğu kimi, bu gün qədim tarixə malik olan Gəncə də yeni inkişaf dövrünü yaşayır. Gəncə Azərbaycanın qədimliklə müasirliyi, Şərq memarlıq üslubu ilə Qərbi modernizmini üzvi şəkildə birləşdirən şəhərlərindən birinə çevrilib.

Yeni yollar salınır, infrastruktur layihələr reallaşır, yeni parklar yaradılır. Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə Gəncəyə dəfələrlə səfər etməsi onun inkişafına müsbət təsirini göstərmişdir. Dövlət səviyyəsində göstərilən diqqət və qayğının nəticəsidir ki, şəhər inkişaf edir. Şəhərdə həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində yeni tikililərlə yanaşı, qədim, tarixi abidələr yenidən bərpa edilir. Bu gün yeni inkişaf dövrünü yaşayan Gəncədə sosial məsələlər öz həllini tapıb, infrastruktur yenilənib, şəhərdə abadlıq-quruculuq işləri aparılıb. Belə ki, asfalt yolları, müasir məktəbləri, poliklinikaları var, qazlaşdırma, enerji ilə təminat 100 faizdir. "Son illərdə biz Gəncənin əsas infrastruktur layihələrini icra etməyə çalışdıq və bu layihələrin böyük əksəriyyəti öz həllini tapdı", - deyən Cənab Prezident bildirdi ki, elektrik enerjisi ilə təchizat tam öz həllini tapmışdır: "Gəncədə 10 yarımstansiya həm yenidən tikilib, həm də əsaslı təmir edilib. Onların enerji istehsalı gücü 220 meqavatdır, şəhərin tələbatını tam ödəyir. Eyni zamanda, şəhərin artan tələbatı, o cümlədən sənaye potensialı da nəzərə alınacaqdır". Avtomobil yollarının çəkilişinə gəldikdə isə artıq Bakı-Gəncə avtomobil yolu, eləcə də Gəncə-Qazax-Gürcüstan sərhədi yolunun çəkilişi başa çatıb.

Belə bir inkişaf yolu keçən Gəncə beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi edir. Üçüncü MDB Oyunları bu il Gəncədə təşkil olunacaqdır. "Bunun üçün 14 şəhər seçilibdir və əsas oyunlar Gəncə şəhərində keçiriləcək. Gəncə şəhəri MDB Oyunlarının mərkəzi olacaq" - deyə Prezident çıxışlarının birində bildirmişdir. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Gəncə şəhər stadionunun yenidən qurulması işlərinin layihələndirilməsi və həyata keçirilməsi məqsədilə "Gəncə şəhər stadionunun yenidən qurulması ilə bağlı tədbirlər haqqında" Sərəncam

imzalamışdır. Gəncə şəhər stadionu Azərbaycanın ən böyük klub stadionudur. Stadion 1959-cu ildə tikilərək istifadəyə verilib. Burada bir sıra məşhur oyunlar keçirilib. Azərbaycan Premyer-liqasının 2015-2016-cı il mövsümündə tamaşaçı sayında rekord vuran "Kəpəz" futbol klubunun çempionat ərzində 18 ev oyununu Gəncə şəhər stadionundan 240 min 650 azarkeş izləyib. Ən çox tamaşaçı 2016-cı il fevralın 14-də XXI turda keçirilən "Kəpəz"- "Qarabağ" görüşündə qeydə alınıb - 20 min 400 tamaşaçı. Üçüncü MDB Oyunlarında 7 min idmançının iştirakı gözlənilir. Dövlət başçısının bildirdiyi kimi, "Əgər biz 2015-ci ilin Avropa Oyunları ilə müqayisə etsək, o vaxt təqribən 5000-5500 iştirakçı var idi". Gəncə şəhərində Üçüncü MDB Oyunlarında 7000 iştirakçı, onların komandaları, heyətlərini qəbul etmək şərait yaradılmalıdır. "Həm şəhər infrastrukturunu yenilənəcək, şəhər nəqliyyatı tamamilə yenilənəcək, tarixi binaların bərpası və digər infrastruktur layihələrimiz icra ediləcək ki, bizim qədim şəhərimiz

olan, Nizami yurdu olan Gəncə bütün MDB məkanına və daha geniş coğrafiyaya öz gözəlliyini, eyni zamanda, tarixi simasını və müasirliyini təqdim etsin. Əlbəttə ki, biz təbii olaraq bu Oyunlara da hazırlaşırıq. Əminəm ki, bu Oyunların ev sahibi kimi Azərbaycan idmançıları, gənc idmançılar yaxşı nəticələr göstərəcəklər", - deyə Prezident bildirdi. "III MDB Oyunlarının 2025-ci ildə Azərbaycanı keçirilməsi üzrə Təşkilat Komitəsinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2024-cü il 10 iyul tarixli 198 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə dövlət başçısı Sərəncam imzalayacaq.

BEYNƏLXALQ İDMAN YARIŞLARINDA AZƏRBAYCANIN MÖVQEYİ

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında dövlətin qarşısında duran tarixi vəzifələrin yerinə yetirilməsi, o cümlədən dövlətçiliyin, iqtisadiyyatın və sosial sahələrin inkişafı və möhkəmləndirilməsi, gənclərin əməyə və vətənin müdafiəsinə hazırlanması kimi

məsələlərin həllinin təmin edilməsində bədən tərbiyəsi və idmanın gündəlik həyatımıza daxil edilməsi hazırkı dövrdə aktual məsələlərdən biridir. Dövlət başçısının idmanın inkişafı istiqamətində həyata keçirdiyi siyasət, bədən tərbiyəsinin və idmanın inkişafı ölkəmizin ümumi inkişaf siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edir. Digər tərəfdən idmanın inkişafı ölkənin nüfuzu, beynəlxalq aləmdə tanınmasıdır. Azərbaycan idmançı-

ları qazandıqları nailiyyətlərlə ölkəmizin dünyada idman ölkəsi kimi mövqələrini daha da möhkəmləndirir. Azərbaycanda idmanın inkişaf etdirilməsi və onun kütləviliyinin artırılmasına da xüsusi diqqət yetirilir. Dünyada idman ölkəsi kimi tanınan Azərbaycan beynəlxalq idman arenasında özünə layiqli yer tutub. Beynəlxalq yarışlarda iştirakı, eləcə də beynəlxalq yarışlara ev sahibliyi etməsi ilə ölkəmiz böyük imicə sahibdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkənin bütün sahələrində olduğu kimi, idman sahəsində də kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi nailiyyətlərin qazanılmasına səbəb olmuşdur.

İdmanın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, o cümlədən mövcud idman qurğularının qorunub saxlanması, yenidən qurulması, beynəlxalq standartlara uyğun yeni stadionların, Olimpiya İdman komplekslərinin tikilib istifadəyə verilməsinə bu sahənin inkişafına yönəldilmişdir. Regionlarda idmanın inkişafı, bölgələrdə yaşayan gənclərin sağlam həyat tərzi sürmələri, onların idmanla sərbəst məşğul olmaları üçün Olimpiya İdman kompleksləri mühüm rol oynayır. Dövlət başçısının bu sahəyə diqqətlə yanaşması, idmançıların qayğı və problemləri ilə yaxından maraqlanması ölkədə idmanın kütləviləşməsinə, gənc nəslin bu sahəyə sürətli axınına şərait yaradıb. Azərbaycanın idman sahəsində qazandığı nailiyyətlər, dünya və Avropa çempionatlarında idmançılarımızın qazandığı medallar və mükafatlar ölkəmizin beynəlxalq idman təşkilatlarında da mövqeyinin xeyli güclənməsinə səbəb olub və Azərbaycanı dünyaya əsl idman ölkəsi kimi tanıdıb. Beynəlxalq yarışlarda qələbə qazanan gənc idmançıların layiqincə qiymətlən-

dirilməsi də onların yeni uğurlarında mühüm rol oynayır. Azərbaycanın "Rio-2016" XXXI Yay Olimpiya Oyunlarında 18 medal qazanaraq 14-cü yerdə qərarlaşması bu sahəyə göstərilən diqqət və qayğının bariz nümunəsi idi. Bundan başqa, milli komandamızın ölkəmizdə yüksək səviyyədə keçirilən "Bakı-2015" birinci Avropa Oyunlarında ikinci, "Bakı-2017" IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarında birinci yeri tutması, 2018-ci ildə şahmatçılarımızın üçüncü dəfə Avropa çempionu olmaları Azərbaycan gənclərinin son illərdə idman sahəsində qazandıqları uğurların əyani göstəriciləridir. Azərbaycanın idman sahəsində daha bir mötəbər uğuru 2019-cu il iyulunda Bakıda keçirilmiş XV Avropa Gənclər Olimpiya Festivalında əldə edilib. Bu festivalı ən yüksək səviyyədə təşkil etməklə yanaşı, idmançılarımız da parlaq qələbələr qazanıblar. Festivalda 10 qızıl, 7 gümüş və 6 bürünc medal qazanan komandamız dördüncü pillədə qərarlaşıb.

İDMANIN KÜTLƏVİLİYİNİN TƏMİNİ

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin tapşırığı ilə işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə quruculuq işləri böyük sürətlə həyata keçirilir. Artıq həmin ərazilərdə ilk beynəlxalq turnirlər təşkil olunub. Milli Paralimpiya Komitəsi də Qarabağda Paralimpiya hərəkatının inkişaf etdirilməsini qarşıya məqsəd qoyub. Əsas hədəf bütün Azərbaycanın Paralimpiya hərəkatı ilə əhatə etməkdir. Bütün azad edilmiş şəhərlərin Baş planları təsdiq edilib. Bütün bərpa-quruculuq işləri Baş planlar əsasında aparılır. Burada idman obyektlərinin yaradılması nəzərdə tutulur. Bu sırada Xankəndidə "Qarabağ" stadionu, Ağdamın Eyvazxanbəyli kəndində Qarabağ Atçılıq Kompleksinin və s.təməlinin qoyulmasını göstərmək olar. Suqovoşan və Köndələnçay su anbarlarında artıq beynəlxalq avarçəkme yarışları keçirilir. Şuşa şəhərində bir neçə idman yarışları keçirilmişdir.

Gənc nəslin fiziki və mənəvi cəhətdən sağlam yetişməsinə dövlətimiz daim diqqət mərkəzində saxlayır. Məhz bu diqqət və qayğı Azərbaycanın qarşıdakı illərdə idmanda daha böyük uğurlara imza atacağını deməyə əsas verir. Bütün bunlar, Prezident İlham Əliyevin idmanın inkişafına və yetişməkdə olan gənc nəsle göstərdiyi xüsusi diqqət və qayğısının real və əyani təəcəssümüdür. Azərbaycanın mötəbər idman yarışlarına müvəffəqiyyətlə ev sahibliyi etməsi bu sahənin, eləcə də həmin idman növlərinin inkişafına, idmanın kütləviliyinin təmin olunmasına xidmət edir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Xəzinə-pul, cəvahirat, qiymətli əşyalar saxlanan yer mənasını verir və ilk səslənmədə göz önündə maddi bir varlıq canlanır. Qədimdə hökmdar saraylarında qızıl, qaş-daş və digər maddi dəyərlər saxlanılan yer idi xəzinə. İndi isə bütün dövrlərdə xəzinə ona məxsus pul, sərvət və torpaq anlamındadır. Və xəzinə hansı əsrdə harada, necə, nə formada olubsa, onun qorunması möhkəm əsaslarla təşkil olunub və olunmaqdadır. Çünki o, xəzinədir.

Düşünürük ki, bu geyimlərlə dəbliyik, müasir, gözəl görünürük. Lakin tamamilə əksinə. Açıq geyinməklə nə dəbli, nə müasir, nə də gözəl görünmək olar. Gözəllik açıqda deyil, gizlidir: sinənin örtülü olmasında, göbəyin ümumiyyətlə, görünməməsində, ayaqların uzun etəyin altında gizli qalmasındadır. Belə olanda gözəl bir qadın dayanır gözler önündə. Onun zərif bədəninə normal biçimli paltarlar xüsusi bir gözəllik verir. Burada bir xəzinə effekti yaranır. Bu xəzinənin içərisində nə var, onu necə görmək olar marağı gizləndirir. Biz öz xəzinəmizi qoruduqca, mühafizə etdikcə ətrafdan bir o qədər diqqət çəkir. Və bizim mühafizəkarlığımız zamanla özümüzün özümüzlə hörmətinə, eləse də ətrafdakıların bizə hörmətinə səbəb olur. Çünki bizim dəyərimizi mühafizə etməyimiz onlara da gün kimi aydın görünür.

Paltar qısalır, saçlar uzanır

Vaxt vardı ki, paltarlar da uzun idi, saçlar da. Saç hər zaman Azərbaycan qadınının yaraşığı olub. Uzun saç bizim milli geyimlərimizin ən gözəl aksesuarı da olub. O paltarların üzərinə bir höruk atmaq bu gözəlliyi füsunkarcasına tamamlayıb.

Lakin zaman ötdükcə, biz o saçlara divan tutduq. Bir aralar tam qısaltdıq. Daha sonra etəklərimizi, donlarımızı qısaltdıqdan sonra saçımızı uzatmağa başladığımızı. O yerə kimi uzatdıq ki, saçlarımız etəklərimizlə, şortlarımızla bir oldu. Bu da oldu dövrün dəbi. Qısa etəklər, şortlar, üzərində o qədər uzunluqda saçlar...

Əslində necə, buna dəb demək olarmı? Bəlkə də kimlər üçünsə dəbdir, müasirlikdir. Bəlkə də kimlərsə bunun üçün bizi qınayar, geridə qalmış adlandırır da. Lakin həqiqətdə bu, heç də xoşagəlim bir dəb deyil. Çünki o gözəllikdə saçlar açıq bir bədənə nə qüsuru örtür, nə də eyibini. Əksinə, bu açıqlığa yeni bir cəlbədicilik qatır ki, bu, bizim qızlarımıza əsla lazım deyil.

Elə dərd də buradadır ki, əksər qızlarımız bu cür geyimlərlə meyllidir. Və əksər analar da onların qarşısını almaqda ya acizdir, ya da bu geyimləri olduqca normal hesab edir. Beləliklə, xəzinəmiz təhlükəli bir vəziyyətdə qalır. "Nə etməli" sualı da elə buradaca öz cavabını axtarır.

O ki xəzinədir...

O ki xəzinədir, qorunmalıdır...

Maddi nemətlərin saxlandığı xəzinə ilə yanaşı, mənəvi dəyərlərə məxsus xəzinə də vardır ki, bu gün məhz ondan söhbət açmaq istəyirik. O xəzinə ki, nə dövlətlərə, nə saraylara aiddir. Bu xəzinə dünyada yaşayan bütün insanların içində daşdığı bir xəzinədir. Mənəviyyat xəzinəsidir adı. Bu söhbətimizdə kişilərin deyil, qadınların bu xəzinələri necə qorumasından, mühafizə etməsindən danışacağıq.

Bədənimiz xəzinəmizdir

Bəli, hər bir qadının bədəni onun xəzinəsidir. Vaxtilə saraylarda xəzinələr necə qorunurdusa, bunun üçün əlisilahlı mühafizəçilər gecə-gündüz necə ayıq-sayıq dayanırdısa, elə bu gün dövlət xəzinələri necə qorunursa, hər bir qadın da özü öz xəzinəsinin qoruyucusu, mühafizəçisi olmalıdır.

Kiçik yaşlarında biz qızlarımızı xəzinələrimizi qoruyuruq. Onları qorumaq əlbəttə, biz ana-ataların borcudur. Və zamanla övladlarımızı elə yetişdirməyə çalışırıq ki, müəyyən yaşdan sonra onlar özləri özlərini qoruya bilsin. Lakin buna nail ola da bilirik, olmaya da. Bu da təbii ki, bizim özümüzdən, xüsusilə analardan asılıdır. Biz qızlarımıza nəyi necə təbliğ edə bilirikse, illər sonra onun bəhrəsini də eynilə görürük.

Bədənimiz xəzinəmizdir, deyirik. Bəs biz qızlarımıza bunu kiçik yaşlarından aşılaya bilirikmi? Onların bədənələrini qorumağı,

Fabriklər varlandıqca, biz kasıblarıq

Onsuz da bütün dünyada tikiş fabrikləri "haqqın" yolunu tapıb. Az parça ilə böyük qazanc yolunu seçiblər. Qısa etəklər, qolsuz, yaxasız köynəklər, donlar belə fabrikələrə milyonlarla vəsait gətirir. Fabriklər varlandıqca, biz kasıblarıq. O mənada kasıblarıq ki, mənəviyyatımız əlimizdən gedir. Həm baha qiymətə paltar alıb geyinməli oluruq, həm də bu geyimlərlə mənəviyyatımızı ucuzlaşdırmaq qarşısında

əyinlərinə normal paltar geyinib öz xəzinələrini gizlədə biləcəkmiz? Əlbəttə, xeyr. Çünki biz onları elə böyüdüürük. Etinasızlığımızla, "müasirliyə", dəbə aldanmağımızla elə bir tərbiyə aşılayırıq ki, onlar düşünür ki, bu, elə belə də olmalıdır.

Lakin təəssüf ki, itiririk. Mənəvi dəyərlərimizi fabrikələr, dizaynerlər, əlimizdən alır, biz də zaman gələcək ki, onların arxasınca baxa-baxa qalacağıq.

Çılpaqlıqla açıqlığın fərqi

Hər ikisi özlüyündə ayrı-ayrı mənaları izhar etsə də, lakin hər ikisi geyimdə eyni mənanı verir. Ya çılpaq gəzmiş, ya bədənin mübhəm yerlərini bayırda qoymuş, bunların hər ikisi eynidir. Elə söz düşərkən deyəndə ki, bu qızlar niyə belə geyinirlər, bunların anaları haraya baxır, cavab alırıq ki, nə olub ki, çılpaq deyillər ki. Əslində isə bu cür cavab özünü müdafiə edən adam nə üçün xəzinəsinə müdafiə edər, qoruya bilmir, maraqlıdır.

Qadının sinəsi, göbəyi, budları onun kiminsə görməməli olduğu əzalarıdır. Bizim qədim milli geyimlərimizdə bu hissələrə çox diqqət verilir. Gözlər görüb, görməyənlər isə bu gün muzeylərimizdə nümayiş etdirilən qadın geyimlərindən ibrət dərsi götürə bilər. Bəli, o zamanlar qadınlar öz xəzinələrinin sahibi idi. Bu xəzinə onlar tərəfindən göz bəbəyi kimi qorunurdu.

Bu gün isə biz açıq-saçıq geyimlərlə öz milliliyimizin qəniminə çevrilmişik.

mühafizə etməyi, bu dəyəri qoruyub saxlamağı yetərinə öyrədə bilirikmi? Bu gün açıq-saçıq geyinən qızlarımızın bədənələrinin qapalı qalmalı olan yerləri hər kəsin gözü önündədir. Qısa etəkləri, yaxası normaldan çox aşağı, göbəkəndən yuxarıda qalan qısa köynəkləri, adı şalvar olub ancaq qızların örtülü qalması əzalarını bayırda qoyan geyimləri kim alır onlara? Qızlar bu cür geyinmələri üçün kiminlə məsləhətləşir?

Fərqi varırıqsa, müasirlik adı altında dəyərlərimiz əlimizdən gedir. Biz xəzinəmizin ağzını açıb qoymuşuq ortaya, gələndən nə istəyirsə, götürür, keçir. Axı bu xəzinə bir gün tükənə bilər. Bu kimi isə qoruyaya, təşvişə salmırıq?

Nə üçün bizim bədənimiz kimlərinə gözü önündə olmalıdır? Nə üçün biz qızlarımızı qarşımızda əyləşdirib bir ana kimi onlara bu qiymətli, dəyərli xəzinə və onu qorumaq, mühafizə etmək barədə söhbət etmərik.

qalırıq.

Kimlər verir bu cür paltarların dizaynını? Heç qadın olaraq bir yerə toplaşmış onlara qarşı üsyana qalxa bilməmişikmi? Yoxsa gündəlik iş və ev həyatına başımız elə qarışıq ki, gözümüzün önünü belə görə bilməmişik? Tamamilə belədir. Belə olmasaydı, biz qızlarımızın geyim-keciminə diqqət edərdik, onların nə geyindiylə maraqlanardıq. Əksinə, sanki bir pərdə çəkilib gözümüzün önünə. Bütün bunları olarmış kimi qəbul edib əyləşmişik yerimizdə. Başımızı seriallarla, telefonlarla, əttökən sosial şəbəkələrlə qatıb qızları ötürmüşük özbaşına.

Hələ böyük qızlar bir kənara, 2-3 yaşlı körpə qızlarımız üçün fabriklər eyni paltarları tikib bizə təqdim edir. Bir də baxırsan ki, küçədə gözəl bir qız uşağı, göbəyi açıq paltarında. Eynilə böyüklərin paltarının kiçik forması. Biz də bunları seve-sevə alıb geyindiririk bu körpələrə ki, elə bu ağılla, başla böyüyün. Görək onlar böyüyəndən sonra

Bəli, bilən bilir, bilməyən də qoy öyrənsin ki, qadının bədəni onun qiymətli xəzinəsidir. Bu xəzinəni qorumaq üçün o, bütün gücünü sərf etməlidir. Çünki xəzinəyə tək bir dəfə soyğunçuluq başlayarsa, bu, davam edəcək. Qarşısını almağa güc yetməyəcək. Belə isə elə ən başdan xəzinə qorunmalıdır. Birinci analar tərəfindən, sonra isə qızlarımızın özü onu mühafizə etməlidirlər. Necə ki, bir deyimizdə deyilir: ana, özümü tanıyanadək sən məni qoru, sonra mən özümü qoruyacağam. Bax bu deyim həmin xəzinələrin qorunmasına aiddir. Çünki hər şey elə qorumaqdan, qorumaqla yanaşı, anlatmaqdan, başa salmaqdan başlanır. Yoxsa qorumaq tək başına bir işə yaramaz. Eyni zamanda anlatmaq, zamanla öyrətmək lazımdır ki, övladımız vaxtı çatanda özünü qoruya bilsin, yəni geyimi, davranışı, hərəkəti ilə bir qiymətli xəzinə və bu xəzinənin də dəyəri olduğunu hər kəsə nümayiş etdirə bilsin. Əks təqdirdə biz milli dəyərlərimizin üzərindən xətt çəkmiş olarıq.

Mətanət Məmmədova

Regionun yaşıl mənzərəsini dəyişəcək layihə

Ermənistan Azərbaycanın iştirak etdiyi bu iddialı enerji şəbəkəsinə qoşulmaq istəyir

üzrə daha geniş səylərinin mühüm tərkib hissəsidir. Layihənin həyata keçirilməsi enerji təhlükəsizliyinin artmasına, istixana qazları emissiyalarının azalmasına və regional əməkdaşlığın gücləndirilməsinə səbəb olacaq".

Qeyd edək ki, Ermənistan da Azərbaycanın iştirak etdiyi bu iddialı layihəyə qoşulmaq arzusundadır. Belə ki, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan res-

və nüvə təhlükəsizliyi sahəsində texniki yardımını genişləndirəcək".

Ekspertlər qeyd edir ki, Azərbaycanın Xəzər sahilı boyunca quruda və dənizdə külək stansiyalarından enerji istehsal etmək üçün əhəmiyyətli potensialı, eləcə də günəş enerjisi istehsalı potensialı var. İstehsal olunan enerjinin Qara dəniz vasitəsilə hazırda bərpaulunan enerji potensialı aşağı olan, təbii qaz və kömürdən çox asılı olan Şərqi

ve Mərkəzi Avropa ölkələrinə ötürülməsi xüsusi diqqət mərkəzindədir. Bu layihənin Avropanın təhlükəsizliyini gücləndirməsinə kömək edəcəyi və Azərbaycan, Gürcüstan, Mərkəzi və Cənub-Şərqi Avropanın tranzit xətlərinin keçdiyi ölkələrin iqtisadiyyatlarına fayda verəcəyinə dair geniş razılışma var. Qeyd edək ki, ekoloji cəhətdən təmiz, bərpaulunan mənbələrdən enerji istehsalı inkişaf etmiş ölkələrin enerji siyasətində getdikcə daha çox yer tutur. "Goldman Sachs" investisiya bankının proqnozlarına görə, 2040-cı ilə qədər yaşıl enerji istehsalına yönəldiləcək investisiyaların həcmi 30 trilyon dollar təşkil edəcək. Digər tərəfdən, Rusiya-Ukrayna müharibəsi Avropanın enerji təminatında çətinliklər yaradıb. Bu gün Avropada ciddi enerji böhranı yaşanır. Ona görə də yaşıl mənbələrə keçid indi daha çox aktualıq kəsb edir. Bu fonda Azərbaycanın Avropa İttifaqının tərəfdaşı kimi əhəmiyyətli keçdikcə artmaqdadır. Barəsində bəhs edilən 4 ölkə arasında anlaşma Qara dəniz hövzəsində milli və regional enerji təhlükəsizliyinin güclənməsi, təchizat mənbələrinin şaxələndirilməsi, Xəzərdə bərpa olunan enerji istehsalı potensialının kapitalaşdırılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın isə bərpa edilən enerji ehtiyatları quruda külək və günəş enerjisi həcmi baxımından 27 qiqavatdan çoxdur, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda isə külək enerjisi potensialı 157 qiqavat təşkil edir. Bu meqarəqəmlər bərpa edilən və davamlı olan enerjiyi ifadə etməklə ölkəmizin hansı həcmdə yaşıl enerji istehsal edərək, ixrac edə biləcəyini göstərir. Bu fonda Rumıniya, Gürcüstan və Azərbaycan arasında Qara dənizdən çəkiləcək elektrik xətti olduqca vacibdir və çox iddialı bir layihədir. İndi Ermənistan da bundan istifadə edə bilər. Lakin bunun üçün Azərbaycanla sülh bağlanması, götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməsi çox vacibdir.

Sevinc Azadi

2022-ci ilin dekabrında "Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Hökumətləri arasında yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş" in imzalanması Qara dəniz regionunun yaşıl enerji dəhlizi kimi yaradılmasında dönüş nöqtəsi oldu. Bu saziş iddialı layihənin - Azərbaycanın nəhəng bərpaulunan enerji resurslarını Gürcüstan və Rumıniya vasitəsilə Avropa enerji şəbəkəsi ilə birləşdirəcək Qara dəniz enerji sualtı kabelinin tikintisinin əsasını qoydu. Əldə edilmiş razılışma çərçivəsində 1000 MVt gücündə və 1195 km uzunluğunda Qara dəniz enerji sualtı elektrik kabelinin tikintisi nəzərdə tutulur. 2024-cü il sentyabrın 3-də Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstanın sistem operatorları - "AzərEnerji", "Gürcüstan Dövlət Elektrosistem", "Transelectrica", MVM - arasında Birgə Müəssisənin Buxarest şəhərində yaradılmasını nəzərdə tutan "Səhmdar Müqaviləsi" imzalandı. Kabel Azərbaycanda istehsal olunan yaşıl elektrik enerjisini Gürcüstan və Qara dəniz vasitəsilə Rumıniyaya çatdırmaq, daha sonra Macarıstana və Avropanın qalan hissəsinə nəql etmək üçün nəzərdə tutulub. Layihənin tikintisi 3-4 il çəkəcək. Avropa Komissiyası layihəyə 2,3 milyard avro ayırmağı planlaşdırır.

"Qara dəniz kabeli ilə bağlı ilkin hədəf 1 qiqavat idi, Azərbaycan layihəyə qoşulanda biz onu 4 qiqavatadək artırdıq" deyən Prezident İlham Əliyev layihə ilə bağlı əlavə etmişdir: "Biz bu layihəyə daha böyük perspektivdən baxırıq və onu sadəcə "Qara dəniz kabeli" kimi deyil, Xəzərdəki külək enerjisi stansiyalarından Avropaya enerjini ötürən vasitə kimi qəbul edirik. Həmin layihə bütövdür və Cənub Qaz Dəhlizindən fərqlənir, çünki Dəhliz bir-biri ilə bağlı üç müstəqil boru kəməridən ibarət olan hissəli layihədir. İndi isə biz mənbədən ümumi-

lənş-dirilmiş layihələrə keçmək istəyirik və bu halda mənbə, həmçinin Gürcüstanda olacaq və oradan yekun istiqamətlərə gedəcək. Bu cür rəsmi əməkdaşlığı başladıqdan sonra biz Avropanın layihəyə qoşulmaq istəyən bir sıra digər ölkələrindən bezi mesajlar almağa başladıq. Beləliklə, düşünürəm ki, layihə global xarakter ala bilər".

Macarıstanın Beynəlxalq Münasibətlər və Ticarət İnstitutunun baş elmi işçisi, professor, iqtisadçı ekspert Laslo Vasanın sözlərinə görə, bu layihə Azərbaycanın geosiyasi arenada nüfuzunun tanınmasının bariz göstəricisidir. "Bu, komməriya baxımından əlverişlidir və Mərkəzi Avropaya enerji idxalının şaxələndirilməsinə kömək edir. Eyni zamanda, Azərbaycanın iqtisadi diversifikasiyasını dəstəkləyir. Bu günə qədər həyata keçirilən tədbirlər öz səmərəliliyini göstərib, lakin növbəti addımlar daha aktiv olmalıdır. Təklif olunan sualtı kabel 1000 meqavat (MVt) gücü ilə ən uzun kabel olacaq. Bu güc bir milyona yaxın Avropa evini enerji ilə təmin etmək üçün kifayətdir ki, bu da layihəni Avropada əhəmiyyətli dərəcədə bərpaulunan enerji mənbəyinə çevirir", - deyər macar ekspert vurğulayıb. L.Vasanın sözlərinə görə, layihənin strateji əhəmiyyətini qiymətləndirməmək mümkün deyil: "Bu, xüsusən də Avropanın Rusiya enerjisindən asılılığını azaltmaq üçün atdığı son addımlar fonunda enerji mənbələrini şaxələndirmək

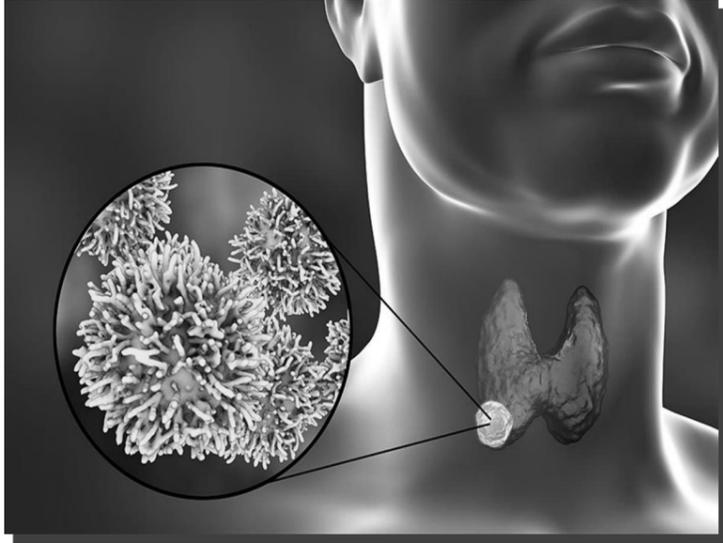
publikanın Qara dənizin dibi ilə elektrik kabelinin çəkilməsi layihəsinə qoşulmağa hazır olduğunu bildirib. O, bu barədə iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Ermənistan-Gürcüstan hökumətlərarası komissiyasının iclaslarından sonra gürcüstanlı həmkarı İrakli Kobaxidze ilə birgə mətbuat konfransı zamanı danışıb.

"Mən regional və qeyri-regional layihələrdə inklüzivliyin təmin edilməsinin vacibliyini qeyd etmək istərdim. Bu kontekstdə biz Ermənistanın Qara dənizin dibi ilə elektrik kabelinin çəkilməsi layihəsinə qoşulmaqda maraqlı olduğunu və hazır olduğunu vurğulayırdıq", - Ermənistanın baş naziri deyib. Xatırladaq ki, hələ 2023-cü ildə Avropa Komissiyası Ermənistanı Azərbaycandan Rumıniyaya Qara dəniz sualtı elektrik ötürücü xətti olan Qara dəniz enerji kabeli layihəsində iştirak etməyə çağırırdı və İrəvana nüvə təhlükəsizliyində yardım vəd etmişdi. Bu barədə İspaniyanın Qranada şəhərində Avropa sammiti çərçivəsində Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayen və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında keçirilən görüşün yekunları üzrə imzalanmış birgə bəyanatda vurğulanırdı. Sənəddə qeyd olunur: "Avropa Komissiyası Ermənistanın Qara dəniz enerji kabeli layihəsi kimi regional layihələrdə iştirakını dəstəkləyəcək. Avropa Komissiyası Ermənistanı hava

İçmə, çəkmə, stresdən uzaq ol...

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

təhlükə yaratmır.

Genetik faktorlar varsa...

Bəzi xərçəng növlərində, xüsusən də döş xərçəngində genetik faktorlar mühüm rol oynayır. Genlərdəki mutasiyalar və ya genetik dəyişikliklər xərçəngə tutulma riskini artırır. Genetik faktorlardan olan irsi mutasiyalar növü valideynlərdən uşaqlara ötürülür və doğuşdan bədənə bütün hüceyrələrində rast gəlinir. Bəzi irsi mutasiyalar xərçəng riskini artırır. Məsələn, BRCA1 və BRCA2 genlərindəki mutasiyalar döş və yumurtalıq xərçəngi riskini artırır. Ailədə xərçəngin müəyyən növlərinin yayılması bu cür irsi mutasiyaların mövcudluğundan xəbər verə bilər və həyatın müəyyən mərhələsində xərçəngə tutulma riski yarada bilər.

Qazanılmış mutasiyalar isə ətraf mühit faktorları (radiasiya, siqaret, viruslar kimi) və ya insanın qocalma prosesi nəticəsində hüceyrələrdə baş verir. Qazanılmış mutasiyalar adətən irsi xarakter daşmır və yalnız müəyyən hüceyrələrdə baş verir və xərçəngin əksər növləri bu mutasiyalardan qaynaqlanır. Genetik faktorlar həmişə birbaşa xərçəngə səbəb olmur və xərçəngin qəti səbəbi hesab edilmir, lakin onun inkişafına kömək edə bilər.

Ətrafınız pisdirmi?

Ətraf mühit faktorları xərçəngin inkişafında genetik faktorlar qədər mühüm rol oynaya bilər. Bu amillərə həyat tərzi, insanın məruz qaldığı müəyyən kimyəvi maddələr kimi xarici amillər daxildir. Siqaret və spirt istehlakı kimi amillər də ətraf mühit faktorları kimi təsnif edilir. Siqaret, spirt, asbest, benzol və bəzi pestisidlər kimi maddələrin kanserogen olduğu bilinir və bu maddələrə uzun müddət məruz qalma xərçəng riskini artırır. Məsələn, siqaret ağciyər xərçənginə səbəb olan əsas faktordur və siqaretin tərkibindəki kimyəvi maddələr hüceyrələrə zərər verir və xərçəngə səbəb olur. Rentgen şüaları və bəzi tibbi diaqnostika aparatlarında istifadə edilən ionlaşdırıcı şüalanma da xərçəngə səbəb ola bilər. Bundan əlavə, radon qazı kimi təbii radioaktiv qazlara uzun müddət məruz qalma da ağciyər xərçəngi yaradır. Kimyəvi tərkibi və xərçəng əmələ gətirən maddələrdən olan siqaretin tərkibində 70-dən çox kanserogen kimyəvi maddə var. Bu maddələrə arsen, benzol, formaldehid və polonium-210 kimi ağciyərlərə zərər verən maddələr daxildir. Bu kimyəvi maddələr hüceyrələrdə DNT zədələnməsinə səbəb ola bilər ki, bu da bir çox xərçəng növlərinə, xüsusən də ağciyər xərçənginə səbəb olur.

İçmə, çəkmə!

Ağciyər xərçənginə səbəb olan əsas faktor siqaretdir. Bundan əlavə, ağzı, boğaz, qırtlaq, yemək borusu, mədəaltı vəzi, böyrək, sidik kisəsi, mədə və uşaqlıq boynu xərçəngləri də siqaretlə əla-

Fevralın 4-ü Ümumdünya Xərçənglə Mübarizə Günüdür

Ümumdünya Xərçənglə Mübarizə Günü – 4 fevral ilk dəfə 2005-ci ildə Beynəlxalq Xərçənglə Mübarizə Birliyi (UICC) tərəfindən təşkil edilib. Ümumdünya Xərçənglə Mübarizə Günü, xərçəng haqqında maarifləndirməni artırmaq və bütün dünyanı xəstəliyə qarşı tədbirlər görməyə məcbur etmək məqsədi ilə təsis edilib.

Son araşdırmalara görə, yağun bağırsağ, mədəaltı vəzi xərçəngi kimi bəzi xərçəng növlərinin tezliyi gənclərdə getdikcə artır. Buna görə də bəzi xərçəng testləri daha erkən yaşlarda tətbiq edilir. Məsələn, kolonoskopiya tətbiqi yaşı əvvəllər 50 idi, indi isə 40-45 yaşa da tətbiq edilir. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına (ÜST) daxil olan Beynəlxalq Xərçəng Araşdırmaları Agentliyi (IARC) yaxın iyirmi ildə Avropada yeni xərçəng hadisələrinin sayının 22,5 faiz artacağını təxmin etdiklərini açıqlayıb. Agentliyin məlumatına görə, 2022-ci ildə xərçəngə yoluxanların sayı təxminən 19,9 milyon idisə, 2045-ci ildə bu rəqəm 30,9 milyona çatacaq.

Hər 5 nəfərdən biri...

Hal-hazırda, təxminən hər beş nəfərdən biri xərçənglə yaşayır, təxminən hər doqquz kişidən biri və hər 12 qadıncıdan biri xərçəngdən ölürlər. Xərçəngdən ölənlərin 2022-ci ildəki 9,7 milyon insandan 2045-ci ildə 16,6 milyon nəfərə yüksələcəyi gözlənilir. Avropada xərçəngdən ölənlərin sayı 32 faiz arta bilər. IARC-nin 2022-ci il üçün proqnozlarına görə, Avropada ən çox yayılmış xərçəng növü döş xərçəngi, ikinci yerdə prostat vəzi və kolorektal xərçənglərdir. Avropa İttifaqının (AI) rəqəmlərinə görə, AB-də xərçəngdən ölümlərin səbəbləri ağciyər, kolorektal və döş xərçəngidir. Mədəaltı vəzi və beyin xərçəngləri də ölüm nisbəti çox yüksək olan xərçəng növləridir.

Xərçəng, bədəninizdəki hüceyrələrin daxilindəki DNT-də mutasiyalar və anormal böyümə nəticəsində yaranır. Xoşxassəli şişlərdə hüceyrələr nadir hallarda yayılır və adətən heç bir təhlükə yaratmır, lakin bədxassəli xərçəng hüceyrələri böyüyür və inkişaf edir və digər orqanlara yayılır və buna metastaz deyilir. Təməl səbəblərlə yanaşı, xərçəngə səbəb olan şərtlər arasında genetik faktorlar, ətraf mühit faktorları, sıx günəş işığı, siqaret və spirt istehlakı, kanserogen maddələrə məruz qalma, pis qidalanma və stress daxildir. Bu gün tibb 200-dən çox xərçəng növü məlumdur.

4 mərhələdən əvvəlki sifir mərhələsi də var

Ən çox rast gəlinən xərçəng növləri ağciyər, limfa, leykemiya, prostat, süd vəzi, qalxanabənzer vəzi, uşaqlıq yolu və kolon xərçəngidir. Xərçəngin inkişafı dörd mərhələdən ibarətdir. Bu mərhələlər xərçəngin ölçüsünə və bədəndəki yerindən asılı olaraq dəyişir. Mərhələ 1: Xərçəng kiçik bir sahədədir və hələ limfa düyünlərinə və ya digər toxumalara yayılmayıb. Mərhələ 2: Xərçəng olduğu ətrafda yayılıb və böyüyüb, qismən limfa düyünlərinə yayılmış ola bilər, lakin digər toxumalara hələ yayılmayıb. Mərhələ 3: Bu mərhələ xərçəngin böyüdüüyü və inkişaf etdiyi və limfa düyünləri ilə birlikdə digər toxumalara yayıldığı mərhələdir. Mərhələ 4: Bu mərhələ həm də inkişaf etmiş xərçəng mərhələsi və ya metastatik xərçəng adlanır. Dördüncü mərhələdə xərçəng hüceyrələri bədənin digər orqan və toxumalarına yayılır. Bu mərhələdə insanın həyatı təhlükə altında ola bilər.

Doğrudur, xərçəng adətən dörd mərhələdə müşahidə edilir, lakin eyni zamanda sifir mərhələsi də var. Bu mərhələ ən erkən mərhələ hesab olunur və xərçəng hüceyrələrinin hələ də xərçəngin başladığı ərazidə lokallaşdırıldığını təsvir edir.

Bu mərhələdəki xərçənglər adətən asanlıqla müalicə olunur və

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

qəlidir. Xülasə, siqaretin bütün bədənə təsir edən və bir çox orqan sistemində xərçəngə səbəb ola biləcək geniş spektrli mənfi təsirləri var. Siqaret çəkmədən, lakin tüstüyə məruz qalmaq da zamanla xərçəng riskini artırır. Bu vəziyyət passiv aludəçilik adlanır. Hətta siqaret çəkməyənlərdə belə uzun müddət tüstüyə məruz qalmaq ağciyər xərçənginə və digər sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər. Xüsusilə uşaqlar və körpələr siqaret tüstüsünə məruz qaldıqda daha çox risk altındadırlar.

Alkoqol da ciddi xərçəng xəstəliyinə səbəb ola bilər. Alkoqolun qəbulundan sonra o bədəndə asetaldehid adlı kimyəvi maddəyə çevrilir. Asetaldehid DNT-yə zərər verir, hüceyrələrdə nəzarətsiz böyüməyə səbəb olur. Hüceyrələrin nəzarətsiz böyüməsi də elə xərçəng deməkdir. Alkoqol istifadəsi immunitet sistemini zəiflədir və bədənin xərçəngə qarşı təbii müdafiə mexanizmlərini azaldır. Bu, immunitet sistemini zəiflədir. İmmunitet sisteminin zəifləməsi orqanizmin xərçəng hüceyrələri ilə mübarizə qabiliyyətini azaldır. Bədən mübarizə aparmaq üçün güc tapa bilmədikdə, xərçəng hüceyrələri toxumalarda sərbəst hərəkət etmək və metastaz vermək imkanı əldə edir. Alkoqol istehlakı ağız, boğaz, yemək borusu, qaraciyər, kolon, düz bağırsağ və döş xərçəngi ilə əlaqələndirilir. Spirt istehlakının miqdarı artdıqca, zamanla bu xərçəng növlərinin inkişaf riski də arta bilər.

O ki qaldı stressə...

Stres birbaşa xərçəngə səbəb olan faktor olmasa da, xüsusilə son illərdə onun təsiri ilə xərçəngin sürətlənməsi istisna edilmir. Stresin xərçəngə təsiri, həm immunitet sistemini mənfi təsirləri, həm də qeyri-sağlam davranış verdişlərini sürətləndirməsi nəticəsində qiymətləndirilir. Stress orqanizmin immunitet sistemini zəiflədən amillərdəndir. Bu, bədənin xərçəngə qarşı təbii müdafiəsinə mənfi təsir göstərə bilər. Xüsusilə kroniki stress vəziyyətlərində kortizol kimi stress hormonları daim yüksək səviyyədə qalır. Bu, stress hormonlarının yüksək olması deməkdir. Bu vəziyyət gücündən asılı olaraq immunitet sisteminin effektivliyini azaldır və xərçəng hüceyrələrinin nəzarətsiz çoxalmasına səbəb ola bilər. İmmunitet sisteminin zəif olması orqanizmin xəstəliklərə qarşı müdafiəsiz qalmasına deməkdir.

Stres bədəndə oksidləşdirici stressi artıraraq, hüceyrələrdə sərbəst radikalların zədələnməsinə səbəb olan orqanizmi və hüceyrələri xərçəngə qarşı həssas edə bilər. Sərbəst radikallar hüceyrələrdə DNT zədələnməsinə səbəb ola bilər, bu da xərçəng hüceyrələrinin inkişafına təkan verir.

Bunlardan başqa stressin hüceyrə bölünməsinə səbəb olduğu və bərpasına təsir edən prosesləri pozduğu da bildirilir. Bu vəziyyət isə hüceyrə səviyyəsində xərçəng riskini artırır bilən amillər arasındadır.

Xərçəngə səbəb olan gen növləri

Xərçəngə səbəb olan genetik dəyişikliklər ümumiyyətlə üç əsas gen növünə təsir etməklə baş verir. Bunlar proto-onkogenlər, şişə təzyiq edən genlər və DNT bərpası genləridir. Proto-onkogenlər hüceyrənin normal böyüməsində və bölünməsinə rol oynayır. Lakin bu genlər müəyyən şəkildə dəyişdikdə və ya normaldan daha aktiv olduqda, hüceyrələrin böyüməsinə və sağ qalmasına imkan verən xərçəng yaranan genlərə (yəni onkogenlərə) çevrilə bilər.

Xərçəngin əlamətləri hansılardır?

Xərçəngin başlanğıc mərhələsində ümumi simptomlar səbəbsiz qızdırma, səbəbsiz çəki azalması, yorğunluq və enerjisiz hiss etmə, bədən ağrıları və bədənin müxtəlif yerlərində yerləşən limfa düyünlərində şiş əmələ gəlməsidir. Bundan əlavə nəcisdə və ya vajinada səbəbsiz qanaxma, dəridə qızartı, dərinin forma və rəngində dəyişiklik, səbəbsiz qançılar və yaraların gec sağalması, xroniki öskürək, dərinin və göz ağlarının saralması, udunmaqda çətinlik, həzmsizlik və qarın şişməsi də xərçəngin əlamətləri ola bilər. Xüsusilə leykemiya, yeni qan xərçəngi əlamətləri arasında ən çox özünü göstərən dişi əti qanaxmasıdır. Bu leykoz xəstələrinin qanında trombositlərin az olmasından qaynaqlanır. Bu simptomlar bütün hallarda bir insanın xərçəng olduğunu göstərmir, simptomların altında müxtəlif xəstəliklər də gizlənə bilər, lakin xərçəng əlamətləri olma ehtimalına görə dərhal həkimə müraciət etmək erkən diaqnoz və xəstəlikdən sağalmağ üçün böyük üstünlük verir.

Xərçəngin müalicəsi üçün ilk seçim, mümkün xərçəngli toxumanın çıxarılması, ardınca radiasiya terapiyası, kemoterapiya, məqsədyönlü terapiya və ya xərçəng hüceyrələrini məhv etmək üçün hormon terapiyası və təkrarlanmanın qarşısını almaq üçün köməkçi terapiyadır. Xərçəngin növü və ya mərhələsi ilk olaraq hansı müalicə metodunun istifadə ediləcəyini müəyyən edir. Xərçəngin müalicəsində cərrahi üsullardan, kimyaterapiyadan, radiasiya terapiyasından, hormon terapiyasından, immunoterapiyadan, ağıllı dərmanlardan, sümük iliği transplantiyasından istifadə edilir.

Lalə Mehralı

Problemlı kreditlər: KİMDİR GÜNAHKAR?

“Ödənilməyən problemlı kreditlərdə həm bankın, həm də vətəndaşın günahı ola bilər və olur da. Son zamanlar banklar kredit verərkən daha ciddi indeqatorlarla işləməyə çalışırlar və problemlı şəxslərə kredit verməkdən imtina edirlər. Amma məsələ burasındadır ki, kredit probleminin yaranmasının günahı təkçə kredit alan və kredit verənin üzərində deyil. Bəzən bu iki tərəfdən asılı olmayan səbəblərdən problemlı kreditlər yarana bilər”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında iqtisadçı ekspert Akif Nəsirli deyib.

Akif Nəsirli sözlərinə belə davam edib: “Hazırda möhtəkirlik məqsədilə kredit götürən əhəlinin sayı kifayət qədər aşağıdır. Məsələn, bir nəfər kredit götürüb böyük bir yük maşını alır və bununla yükdaşımalar həyata keçirir. Günlərin birində bu maşını yol qəzasında, yaxud yanaraq yarasız hala salır. Sahibkar düşündü ki, bu maşını kreditə götürəcək və qazandığı pulun da bir hissəsini maşının kreditinə yönəldəcək. Bizim sığorta şirkətləri də sığortaladıqları əmlakın tam həcmi ödəmək istəmirlər.

İQTİSADÇI DANIŞDI

Əslində bu cür iş birliyində bank, sığorta şirkəti və iş adamı birlikdə problemi aradan qaldırmaqlıdır. Bizdə sığorta şirkətləri effektiv işləyə bilmir.

Məsələn, bir adam kredit götürür və 1 ay sonra dünyasını dəyişir. Əgər onun zamani yoxdursa, girov qoymayıbsa, yaxud girov aşağı qiymətləndirilibsə problemlər yaranır. Nüanslar çox ola bilər. Əgər bir ölkədə kredit verilsə, bu kreditlər problemdən tamamilə sığortalana bilməz. Amma ölkələr üzrə problemlı kreditlərin faiz dərəcəsi bir çox göstəricilərdən asılıdır. Məsələn, əhəlinin gəlirlilik səviyyəsindən problemlı kreditlər çox asılıdır. Yeni, hansı ölkədə əhəlinin gəlir səviyyəsi aşağıdırsa, orada problemlı kreditlər çox olur. Əhəlinin gəliri yüksək olan ölkələrdə də problemlı kreditlər az olur, ya da demək olar ki, olmur.

Bilirsiniz, bank kredit verərkən kreditin tam olaraq sığortalanasını təmin edə bilməz. Yəni, tam əmin ola bilməz ki, filankəs 10 il müddətində kredit götürdü və 10 il tamam olan günü bu krediti bağlayacaq”.

Ayşən Vəli

Bakıda maşın və iki moped qaçırıldı

Paytaxtın Nizami rayonu ərazisində “Honda” markalı avtomobilin qaçırılması barədə polisə məlumat daxil olub. SİA xəbər verir ki, Nizami RPİ 24-cü Polis Şöbəsi əməkdaşlarının keçirdikləri tədbirlərlə nəqliyyat vasitəsini qaçırmaqda şübhəli bilinən 44 yaşlı S.Əsədov müəyyən olunaraq saxlanılıb.

Keçirilən digər tədbirlə isə rayon ərazisində bir nəfərə məxsus mopedi oğurlamaqda şübhəli bilinən 18 yaşlı F.Əliyev və bir nəfər yeniyetmə də müəyyən olunaraq saxlanılıblar. Nərimanov rayonu ərazisində isə polis əməkdaş-

larının keçirdikləri tədbirlərlə bir nəfərin mopedini oğurlamaqda şübhəli bilinən 26 yaşlı Ş.Şixəliyev və 23 yaşlı Ş.İsmayılov da müəyyən olunaraq saxlanılıb. Hər üç fəktla bağlı araşdırma aparılır.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseyinov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

14 fevral, yoxsa 30 iyun: Sevmək üçün "gün" lazımdır mı?

“14 fevral Beynəlxalq Sevgililər Günüdür. Bu günü insanlar demək olar ki, illərlə qeyd edirlər”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq Vüsala Əmiraslanova deyib. O bildirib ki, Sevgililər Günü tam araşdırılsa ki, nə üçün 14 fevrala təsadüf edir, bununla bağlı müxtəlif mənbələr, fikirlər var: “Düşünürəm ki, o zaman insanlar bu günü qeyd etməyəcəklər.

Təəssüflər olsun ki, insanların əksəriyyəti bu günü araşdırmadan qeyd edirlər. Amma sevginin günü yoxdur. Sadəcə bəzi insanlar var ki, onu özəlləşdirirlər, bəzən düşünürlər ki, hamı bu günü qeyd edirsə, biz də qeyd edək. Düşünürəm ki, artıq Azərbaycan xalqı özü üçün Sevgililər Gününi 30 iyun tarixində seçib. Əlbəttə ki, əsl sevgi üçün gün yoxdur. Sadəcə bəzi cütlüklərdə bir il ərzində bir günü gözləmək, ona xüsusi hazırlaşmaq istəyi olur. Burada əsas məsələ psixoloji məsələlərdir ki, insanlar həmin günü xüsusi hazırlayırlar, bəlli olur ki, kimin həyatında sevgilisi var, kimin yoxdur və sair. Bununla bağlı ola bilər ki, insanlar üçün maraqlı olsun, motivasiya versin”.

Sevgililər onsuz da, daim bir-birinə hədiyyə verir. Məhz bu gün hamı hədiyyə verir deyə, daha fərqli hədiyyələr verib sosial şəbəkələrdə paylaşırırlar. Yenə də müasir dövrün tələbatlarına uyğun gəlir. Müasir dövrdə tələbatlar odur ki, hədiyyələri paylaşılır. Bu şəkildə paylaşım olur deyə insanlarda buna qarşı xüsusi maraq yaranır. Amma insanların hamısı bu günü qeyd etdiyi üçün daha çox dəbə minib. Amma əsl sevmək üçün gün yoxdur. İstədiyi vaxt hədiyyə ala bilər, istədiyi vaxt sevindirə bilər. Məsələn, bir gün qadınlar günü də var. O günü hər kəs gözləyir ki, gözəl geyinsinlər, bir-birinə hədiyyə versinlər. Bu günlər sadəcə motivasiya vermək və rutin həyatdan çıx-

maq üçün bir vasitədir” - deyə o, əlavə edib.
Söylü Ağazadə

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700

ELAN

Bank “BTB” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Səhmdarlarının növbədən-kənar ümumi yığıncağı 06.03.2025-ci il tarixində saat 11:00-da Bankın Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Yusif Səfərov, 27 ünvanında yerləşən Baş ofisində keçiriləcəkdir. Səhmdarlar yığıncağın gündəliyi ilə Bankın Baş ofisində tanış ola bilərlər.